

הגדה של פסח

כּוּ
יִשְׂמְלֵךְ

קיום מצות
סיפור יציאת מצרים
בדרך של
שאלות ותשובות

ח ג י ו ל ו ס ק י

מהדורה שלישית
עם תוספות חידושים והארות

מהדורה ראשונה - תשס"ח
מהדורה שניה - תשס"ט
מהדורה שלישית - תשע"ב

כל הזכויות שמורות למחבר

אין להעתיק ספר זה או קטעים ממנו
בשום צורה ובשום אמצעי, אלקטרוני או מכני,
לרבות צילום והקלטה, ללא אישור בכתב מהמחבר

חגי ולסקי
רח' הגליל 58א'
חיפה
04-8221130
ornavl@neto.net.il

עימוד: שמעון בן-שחר

Printed in Israel

פתיחה

אודה ה' בכל לבב, על שזיכני ללקט, מתוך דברי חז"ל, מספרי הראשונים והאחרונים, ועד גדולי הדורות האחרונים, שאלות ותשובות על הגדה של פסח וענייני ליל הסדר.

המטרה המרכזית בליל הסדר, שאדם יגיע לדרגה, שיזכה "לראות את עצמו, כאילו הוא יצא ממצרים". האופן להגיע למדרגה זו, בקיום אחת ממצוותיה העיקריות של ליל הסדר – סיפור יציאת מצרים. חז"ל קבעו את צורת הסיפור בלילה זה, בדרך של שאלה ותשובה.

כשהתורה מורה לנו, להנחיל לילדינו את לימוד וסיפור יציאת מצרים, פותחת המקרא במילים: "והיה כי ישאלך בנך מחר..." (שמות י"ג, י"ד). חינוך ולימוד, בכל תחום במשך כל השנה, טוב שנעשה בדרך של שאלה ותשובה, שכן יש נעימות ומתיקות מיוחדת לדברים, כשהם נאמרים כתשובה לשאלה. אם שיטה זו טובה כל השנה, הרי שבלי ליל הסדר, טובה היא שבעתיים, שהרי אנו עושים פעולות מיוחדות, שיתמיהו את הבן ויעוררו אותו לשאול, ולרצות לדעת עוד ועוד.

קיום מצות סיפור יציאת מצרים, חלה על כל יהודי ויהודי. המצוה, אינה רק העברת פרטי העובדות והודעתם, למי שאינו יודע, אלא סיפור, תיאור ופירוט גם למי שידוע, ואפילו חכם, שבקי ויודע את כל הסיפור לפרטי פרטים, מחוייב בקיום מצוה זו, כפי שמצינו בהגדה – "מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ... שהיו מסובין בבני-ברק והיו מספרים ביציאת מצרים כל אותו הלילה ...". ואפילו חכם שמיסב לבד בליל הסדר, צריך לספר לעצמו את סיפור יציאת מצרים.

חז"ל הורו לנו, שהאופן לקיים את מצות סיפור יציאת מצרים הוא בדרך של שאלה ותשובה. בעל ה"כתב סופר" מבאר זאת ואומר - הואיל וליל הסדר הוא לילה, שמסוגל לנטוע אמונה בליבו של הבן, אמונה טהורה וקבלת התורה, שהוא היסוד ליציאת מצרים. דבר שאדם חושק בו ומתאוה לדעת את טעמו - נכנס ונחרת על לוח ליבו יותר משאר סיפורי מעשיות, ובפרט שצורה זו, של שאלה ותשובה, גורמת לשואל להיות מעורב, ולא להיות צופה מהצד.

תשומת לב מיוחדת ניתנה בחז"ל לעריכת הסדר, שכן לילה זה הינו מוקד מרכזי בחיי עם ישראל, הוא מיוחד בחיזוק האמונה בהקב"ה, וממנו ניתן לשאוב חיזוק רב באמונה. האדם זוכה ומתעלה ומגיע למדרגות גבוהות וקדושות.

חז"ל ייחסו ללילה זה ולהשפעתו על האדם למשך כל השנה, חשיבות רבה. איננו מברכים על מצות סיפור יציאת מצרים, ומבאר זאת החתם סופר - הואיל ובתחילת הסדר דומים אנו לנכרי שמתגייר, שאינו מברך לפני הטבילה, אלא רק לאחריה, כיון שלפני כן עדיין נכרי הוא, ואינו יכול לומר: "אשר קדשנו במצוותיו וציונו". בתחילת הסדר נמצאים אנו במצב שדומים לגויים, שהרי אדם צריך לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. ואיננו מברכים ברכת "גאל ישראל" לפני סיפור יציאת מצרים, אלא לאחריו, כיון שע"י הסיפור אנו כביכול מתגיירים, נעשים יהודים ומתקרבים להקב"ה. זו השפעתו של עריכת הסדר כהלכתו, עפ"י הנחיות חז"ל, על האדם ועל המטען הרוחני, שמקבל.

דוגמא נוספת, להתרוממות הרוח, שעימה יוצאים בסוף הסדר ניתן למצוא, בהלכה, שאין אוכלים אחרי האפיקומן, כדי שטעמו המיוחד לא יפוג מאיתנו, טעם שחותם לילה קדוש וייחודי זה.

הגדות רבות יצאו לאור במרוצת השנים. החידוש המיוחד הגדה זו - אוסף של כ-500 שאלות, ועליהן לקט תמציתי של תשובות, ממפרשי התורה וההגדה - ראשונים, אחרונים וגדולי הדורות, המכילים מגוון דעות ושיטות בהגות ובהלכה. הגדה זו ערוכה באופן, המאפשר ומסייע לעורך הסדר, לשותף את המסובים, בקיום מצות סיפור יציאת מצרים, בדרך של שאלות ותשובות. ההגדה בנויה מנדבכים, כאריח על גבי לבנה, אשר לכל פסקה יש קשר ורצף לקודמתה. בתחילת כל פסקה, מודגש הקשר לפסקה שלפניה, עפ"י השיטות השונות. ההקשר מודגש באופן מיוחד.

ברכה ותודה מיוחדת לרעייתי, נות ביתי - אורנה שתחי' העומדת לימיני, אשר תמכה וסייעה רבות להוצאת הגדה זו, ואשר עמלה רבות מידי יום ביומו, בחינוך ילדינו לתורה ויראת שמים. יתן הקב"ה, שנזכה לגדלם לתורה ויראת שמים.

חגי ולסקי

אדר תשע"ב

יוסף יהואל הלוי במברגר
רב וקהילה החרדית חיפה

בס"ד, חיפה א' אל ע"א

כואו עמציך מצבה ארבע ימי הרק
חגי וילויסקי. סליחו, אגו בחנמני זיך אפנני
האלוה שגזול. הדורות התחבאו בהן עפיוש חייקה
וקיימי בצד סיפורי יצגה בקיך מילי ומשודה
גולד מוכה תהיה אכל מזיין להעורר אל היא
כמאלק של הסכר דע נני. ארגו יוג צכמי ונו
ייען. מצכו שיצפה להפץ מצינוגיו חיצה
ואיגזיל גורמי ואיגזירה

כהפכו מנוכה

יוסף יהואל הלוי במברגר

רח' גאולה 16 חיפה טל: 04-8661761 של/פקס: 04-8640590

הסכמה שניתנה למהדורה הראשונה - תשס"ח

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG

Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"
and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג

ראש ישיבת "תורה אור"
ומורה הוראה דקריית מטסרסדורף

בס"ד, חודש אדר ראשון, תשס"ח

מכתב ברכה

הנה הביאו לפני תכריך כתבים גדול על הגדה של פסח, אשר בשם "כי ישאלך" תכונה, וכשמו כן הוא ביאור כל עניני ההגדה בדרך של שאלה ותשובה, אשר חיברו וליקטו הרה"ג ר' חגי וולוסקי שליט"א, וערך את כל עניני הסדר בצורה של שאלה ותשובה וסיכום הענינים, כך שכל עניני ההגדה מבוארים באר היטב דבר דבור על אופניו, ואין ספק שברכה גדולה תהיה בחיבור זה בהבנת עניני ליל הסדר.

וע"כ אמרתי לברכו שחפץ ה' בידו יצלח, ויתקבלו הדברים בלב המעיינים בהגדה זאת, ותרבה הדעת את השם, ויזכה לחבר חיבורים נוספים בתוה"ק ולשבת באהלה של תורה כל ימי חייו.

פינחס שיינברג

רחוב פנים מאירות 2, ירושלים, ת.ד. 6979, טל. 537-1513 (02), ישראל
2 Panim Meiroi St., Jerusalem, P.O.B. 6979, Tel. (02) 537-1513, Israel

הסכמה שניתנה למהדורה הראשונה - תשס"ח

”כי ישאלך” - על ההגדה

ההגדה נכתבה כדי לאפשר לכל יהודי לקיים את מצות ”סיפור יציאת מצרים”, תוך שמשלב בה את קיום המצוות של לילה זה.

להגדת ”כי ישאלך” כמה מאפיינים ייחודיים:

- ריכוז של כחמש מאות שאלות על ההגדה מהמרכזיות והבולטות שבהן ומגוון תשובות. במלאכת איסוף החומר השתדלנו לעבור על התשובות העיקריות שבהגדות של פסח.
- ההגדה בנויה כשרשרת שמורכבת מחוליות - חוליות, שלכל אחת מהן יש קשר ורצף לזו שקדמה לה. בצירוף השלבים אנו מקבלים מבנה אחיד שמורכב מחלקים רבים, דבר דבור על אופניו. בתחילת כל פסקה, לאחר שהצגנו את נוסח ההגדה, הדגשנו את הקשר לשלב שקדם לו. החיבור וההקשר מודגשים ומובלטים.
- כאמור, בהגדה זו הסתופפו שיטות רבות. לא קלה היתה מלאכת איסוף הפירושים, ולוותה בעמל רב שהושקע בתמצות הפירושים ובעריכתם.
- ב”מגיד” - החלק העיקרי של ליל הסדר, מובאים ארבעת פסוקי ”מקרא ביכורים” ועליהם מסביר בעל ההגדה באמצעות פסוקים וראיות. הדגשנו בכל קטע את מקורה (או מקורן) של המילים שעליהם דרשו חז”ל, כדי שיוכל המעיין לעקוב אחר מהלך ההגדה.

מאמצים רבים הושקעו בהכנת מהדורה זו, תוך דגש ושימת לב על הרחבת השאלות העוסקות באופן ישיר בסיפור יציאת מצרים.

תפילתנו לבורא עולם, שלא תצא תקלה מתחת ידינו, ונזכה לאכול מן הפסחים ומן הזבחים אשר יגיעו דמם על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו.

אמן כן יהי רצון

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

א

שאלות ההגדה

חג הפסח

- בתורה מכונה החג בשם "חג המצות", וכן בברכת המזון ובתפילה, ואילו בחז"ל מכונה בשם "חג הפסח". (שביעי של פסח, הגדה של פסח, מס' פסחים וכו'). מדוע שינוי הלשון?

10

ליל הסדר

- בקהילות רבות נוהגים ללבוש בליל הסדר קיטל (בגד לבן). מדוע?
- מדוע הלילה הראשון נקרא ליל הסדר?
- מדוע לא מברכים בליל הסדר ברכת "שעשה ניסים", כמו בחנוכה ופורים?
- במה שונה הקידוש בליל הסדר מקידוש בשבת וחג?

11

11

12

13

טעמים להסיבה

13

ההגדה

- מדוע הספר מכונה - "הגדה"?
- מדוע שמו של משה רבינו לא הוזכר בהגדה?

14

14

ארבע כוסות

- עפ"י ההלכה: אין להשתמש בזוגות, משום סכנה (פסחים דף קט ע"ב).
- מדוע שותים ארבע כוסות, הרי זה מספר זוגי?
- מדוע לא מברכים על מצות ארבע כוסות?
- מדוע לא מקשים (מה נשתנה) על השינוי, שבלילה זה שותים ארבע כוסות?
- מדוע שותים ארבע כוסות?
- מדוע בארבע כוסות שותים דוקא יין, ולא שתיה או מאכל אחר (כגון - ארבעה אגוזים או ארבעה תבשילים)?

15

15

15

16

18

קערת הסדר

- מדוע ביצה, שמסמלת אבילות על החורבן, נאכלת בליל הסדר?
- זרוע וביצה - מדוע יש שני תבשילין בליל הסדר?

19

20

סימני הסדר

- טעמים לאמירת סימני הסדר
- מדוע מצות ארבע כוסות לא נזכרת בסימני הסדר?

21

21

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

הא לחמא עניא

- 38 מדוע המצה נקראת "לחמא עניא" - לחם עוני?
- 39 מדוע "הא לחמא עניא" נכתבה בלשון ארמית?
- 40 מדוע "הא לחמא" פותח את ההגדה?
- 41 "כל דכפין... כל דצריך..." מדוע יש כפילות בהזמנה?
- מה מיוחד בליל הסדר ובחג הפסח שאנו מזמינים באופן מיוחד את העניים, בניגוד לכל חג אחר?
- 42 איזו מטרה יש בהזמנת העניים, כשכולם כבר מסובים והדלת סגורה?
- 43 "כל דכפין..." - מה ענין הרעב לכאן?
- 44 "לשנה הבאה בארעא דישראל... לשנה הבאה בני חורין..." מדוע הכפילות, הרי כשנהיה בא"י, ודאי נהיה בני חורין?
- 44 "השתא הכא... השתא עבדי..." מדוע כפילות הלשון?
- 44 "השתא הכא... לשנה הבאה..." מדוע מוסיפים "לשנה הבאה"?
- 45 "לשנה הבאה בני חורין" - מדוע משפט זה בעברית, ולא בארמית?
- 47 מדוע "הא לחמא" מסיים במשפט "השתא הכא..."?
- 48 מדוע בארץ ישראל אומרים "לשנה הבאה בארעא דישראל"?

מה נשתנה

- 50 מדוע מספרים את סיפור יציאת מצרים בדרך של שאלה ותשובה?
- "...וכאן הבן שואל" (פסחים קטז). מדוע נתקנה "מה נשתנה" לאחר אמירת "הא לחמא עניא"?
- 50 מדוע נתקן הסדר והנוסח של "מה נשתנה"?
- 51 מדוע השאלה פותחת במילה "מה נשתנה", ולא במילה למה, או מדוע (כגון - "מדוע יש שינויים בלילה זה...")?
- 52 מדוע שואלים "מה נשתנה" על השינויים בליל הסדר, ולא על השינויים שבסוכות, כשיוצאים מהבית לסוכה?
- 53 מדוע "הלילה הזה", ולא "הזאת", (לילה - לשון נקבה)?
- 53 מדוע לא עונים מיד על ארבע הקושיות, וממתינים עם מתן התשובות להמשך?
- 54 מדוע אין שואלים על אכילת חרוסת?
- 54 על שאלה זו - מדוע אוכלים מצה בליל הסדר, כבר ניתנה תשובה, ב"הא לחמא עניא". מדוע הבן שואל על כך?
- 55 "כולו מצה", והרי בליל הסדר אוכלים דברים נוספים - בשר ומעדנים?
- 55 מדוע לא שואלים "...בין חמץ ובין מצה", כמו בשאלה הרביעית - "...בין יושבין ובין מסובין..."?

- במה שונה לילה זה משאר הלילות, והרי גם בשאר הלילות אנו אוכלים חסה וירקות? 56
- מדוע אומרים: "הלילה הזה כולו מרור", והרי בלילה הזה יש עוד ירקות (כגון כרפס, שברכתו בורא פרי האדמה)? 57
- מדוע מטבילים בליל הסדר שתי פעמים? 57
- מה המיוחד בלילה זה, הרי בכל השנה מטבילים בשר בחזרת או בחומץ? 58
- עד כה הטבילו רק פעם אחת. מנין הבן יודע שיטבילו פעם נוספת? 58
- מדוע במשנה לא הוזכרה שאלת ההסיבה, כפי שהוזכרו יתר השאלות? 58
- מדוע אריכות הלשון "בין יושבין ובין מסובין", ולא "יושבין ומסובין"? 59
- מדוע צריך להסב? 59

עבדים היינו

- פסחים דף קט"ז: "מתחיל בגנות ומסיים בשבח". איזו גנות יש בעבודה שנכתה על בני ישראל במצרים בעל כרחם? 61
- מדוע צריך לשבח את ה', הרי הוא הגלה אותנו למצרים? 61
- פתח ב"עבדים היינו" וסיים ב"משועבדים". מדוע שינוי הלשון? 62
- "עבדים היינו לפרעה במצרים" - על מה עונה פסקה זו? 63
- מה ביאור מחלוקת רב ושמואל? 63
- מדוע צריך לפתוח בגנות ולסיים בשבח? 64
- מדוע אריכות הלשון (1 עבדים 2 לפרעה 3 במצרים)? 66
- "...ביד חזקה ובזרוע נטויה..." - מה סיבת הכפילות? 66
- מדוע הוציאנו הקב"ה ביד חזקה, ולא גרם שפרעה ירצה לשלחנו מרצונו החפשי? 67
- המילים - "ה' אלוקינו משם" לכאורה מיותרות, שהרי ידוע שהציאה היתה ממצרים ונעשתה ע"י הקב"ה? 68
- מה החידוש "ואילו", ודאי שהיינו משועבדים ללא גאולה? 68
- "ואילו לא... הרי אנו ובנינו... משועבדים היינו לפרעה...". מנין הוודאות שהיינו משועבדים עד עצם היום הזה? 68
- "הרי זה משובח". והרי כתוב שאסור להרבות בשבח של הקב"ה? 69
- מדוע אריכות הלשון "אנו ובנינו ובני בנינו", ניתן לומר בקצרה "כולנו"? 69
- "משועבדים היינו לפרעה". נכון יותר לומר "משועבדים למצרים", שהרי פרעה לא היה חי הרבה שנים? 70
- "ואילו לא...". הקב"ה הבטיח שיוציאנו בסוף הגלות ולא התנה זאת. מדוע לציין מה היה אילו לא...? 70
- "וכל המרבה..." - מהו שיעור "להרבות"? 71

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

ה

- "ואפילו כולנו חכמים... מצוה עלינו לספר". מדוע היתה סברא לפטור את החכמים ממצות הסיפור בליל הסדר? 71
- "...חכמים... נבונים... זקנים... יודעים את התורה...". מדוע נקט דוגמאות אלו? 72
- מדוע בעל ההגדה מדלג על שתי המילים הראשונות בפסוק - "ואמרת לבנך" - ופתח במילה השלישית - "עבדים היינו..." (דברים ו, כא)? 73
- "הרי זה משובח..." - מדוע "משובח" בהוה, ולא "ישובח" בעתיד? 73
- "וכל המרבה לספר..." מה מוסיפה המילה כל, ניתן לומר: "המרבה לספר..."? 73
- "הרי זה משובח" - על מי מוסב? 74
- מדוע נס יציאת מצרים מודגש באופן מיוחד, בניגוד לניסים רבים נוספים שנעשו לבני ישראל, ואינם מודגשים כל כך, כמו עמוד האש, מן, באר, שליו וכו'? 74

מעשה ברבי אליעזר

- מי הם התנאים שמוזכרים? 76
- מדוע התלמידים הפסיקו רק כשהגיע זמן קריאת שמע, ולא מוקדם יותר, כשעלה עמוד השחר? 76
- מה משמעות השם "בני-ברק"? 77
- מדוע בעל ההגדה מציין רק חמישה תנאים אלו, ולא מסובים נוספים שהיו עמהם? 77
- מדוע העירו להם כשהגיע זמן קריאת שמע, ולא המתינו עד לסוף זמן קריאת שמע, שמסתיים בשעה השלישית? 78
- "...כל אותו הלילה..." המילה "אותו" לכאורה מיותרת, ניתן היה לכתוב "היו מספרים כל הלילה"? 79
- מדוע סיפרו ביציאת מצרים כל הלילה, וכתוצאה מכך לא ישנו וביטלו את שמחת החג? 79
- "...עד שבאו תלמידיהם". מדוע נדרשו להערות של תלמידיהם? 79

אמר רבי אלעזר בן עזריה

- מדוע משנת רבי אלעזר בן עזריה מוזכרת בסמיכות לסיפור התנאים? 81
- "עד שדרשה בן זומא..." - מדוע תוספת האות ה' מדוע לא אומר בעל ההגדה "עד שדרש בן זומא"? 81
- "הרי אני כבן שבעים שנה..." מדוע רבי אלעזר אמר כבן, ולא בן? 82
- במה נחלקו בן זומא וחכמים? 82
- "...כל ימי חיך - להביא לימות המשיח" - מדוע הוסיף את המילה "להביא"? 83
- מדוע לא זכה רבי אלעזר ש"תיאמר...", ומדוע דעתו של בן זומא התקבלה? 84
- מדוע הובאה בהגדה משנה זו, שאינה עוסקת בסיפור יציאת מצרים? 84

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

ברוך המקום

- 86 • מדוע הקב"ה מכונה בשם "המקום"?
- מדוע הוזכרה ארבע פעמים המילה "ברוך" - "ברוך המקום, ברוך הוא. ברוך שנתן... ברוך הוא"?
- 86 •
- 89 • הקשר בין הפסוקים לתשובות שניתנות לארבעת הבנים (עפ"י מהר"ל)...

כנגד ארבעה בנים

- 90 • דיוקים לשוניים בארבעת הבנים:
- מדוע החכם (שנכתב בתורה אחרון מכל הבנים, בפרשת ואתחנן), מוזכר בהגדה ראשון?
- 90 •
- 90 • מאיזה טעם בעל ההגדה מזכיר רק ארבעה סוגי בנים?
- מדוע ארבעת הבנים מוזכרים בהגדה בסדר שונה מסדר הפסוקים בתורה?
- 91 • סדר הפסוקים בתורה:
- 92 • מדוע המילה "אחד" נאמרת לפני כל אחד מהבנים?
- מה ייחודה של הקדמה זו "ברוך המקום, ברוך הוא...", מדוע רק בבנים משבחים את הקב"ה על נתינת התורה?
- 93 •

חכם

- החכם שואל "מה העדות והחוקים" וכלל אינו מזכיר את ענייני פסח, מדוע שואל בנוסח זה?
- 94 •
- 95 • איך עונה התשובה: "אין מפטירין..." על שאלתו - "מה העדות..."?
- לשאלת החכם אנו מתייחסים באופן חיובי, למרות שמשמש במלה "אתכם", ואילו לרשע מתייחסים בשלילה, כששואל "לכם". מה ההבדל ביניהם?
- 96 •
- 97 • דיוקים לשוניים ושינויים בפניות הבן החכם והבן הרשע:
- 98 • מדוע החכם מציין בשאלתו את "עדות והחוקים והמשפטים"?
- 99 • מדוע כתוב "כהלכות", בתוספת האות כ'?
- 100 • "ואף אתה..." איזו תוספת ורבותא מביעה המילה "ואף"?
- מדוע בחר בעל ההגדה לענות לחכם בהלכה זו ("אין מפטירין...") מכל הלכות פסח?
- 101 •
- 102 • מיהו הבן החכם?
- מקורה של שאלת החכם בספר דברים (ו, כ). בפסוק שאחריו - פסוק כא לכאורה כתובה תשובה לשאלתו, אולם בעל ההגדה בחר שלא לצטט אותה. מדוע?
- 102 •

רשע

- 103 • דיוקים לשוניים בבן הרשע, בשונה מהבן החכם

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

- התשובה לרשע אינה ישירה, מדויקים מהפסוק "לי, ולא לוי", ואין אומרים "לי ולא לך", בפניה ישירה. מדוע? 103
 - מהיכן שואב בעל ההגדה את הבטחון שהרשע לא היה נגאל, והרי רשעים גדולים ממנו כן נגאלו? 104
 - מיהו הרשע? 106
 - הרשע נחשב לכופר בעיקר, ("לפי שהוציא עצמו מהכלל"). מדוע, הרי מומר לדבר אחד אינו מומר לכל התורה כולה? 106
 - התשובה לבן הרשע בלשון קשה. מדוע לא מקרבים אותו ולא נוקטים בדרך של "שמאל דוחה וימין מקרבת"? 106
 - מה ביאור שאלת הבן הרשע "מה העבודה הזאת לכם"? 108
 - הפסוק שמופיע בתשובה הניתנת לבן הרשע זהה לפסוק בתשובה שניתנת לבן שאינו יודע לשאול. מדוע, הרי שאלו שאלות שונות? 110
 - "וכפר בעיקר" - מהי "כפירה בעיקר"? 111
 - לשאלת הרשע: "מה העבודה הזאת לכם..." (שמות יב, כו), עונים: "בעבור זה עשה ה'..." (שמות יג, ח). מדוע לא עונים לו מהפסוק שמופיע לאחר שאלתו "ואמרתם זבח פסח" (יב, כז)? 112
 - מה זה "להקהות את שיניו"? 113
 - מדוע מקהים את שיניו של הרשע? 113
 - מדוע מוסיף את המילים "ואף אתה"? 115
 - מה ביאור התשובה לבן הרשע? 115
 - מנין שהפסוק שנכתב בתורה בפרשת בא (יב, כו) מתייחס לבן הרשע? 115
 - מדוע מתייחסים לרשע בצורה שלילית, הרי אינו יודע מאומה מסיפור יציאת מצרים? 116
 - הרשע נחשב לכופר בעיקר, ("לפי שהוציא עצמו מהכלל"). מדוע, הרי מומר לדבר אחד אינו מומר לכל התורה כולה? 116
- תם**
- מיהו התם? 117
 - מה ביאור שאלת התם "מה זאת"? 117
 - מקורה של שאלת התם בתורה, כתוב בסמוך לפרשת פטר חמור. מה ביאור סמיכות הפרשיות, איך מתקשר פטר חמור ליציאת מצרים ולהגדה? 118
- שאינו יודע לשאול**
- מיהו הבן שאינו יודע לשאול? 119
 - מדוע לשון "פתח לוי" ולא "אמור לוי"? 119
 - "את פתח לוי". מדוע "את", בלשון נקבה ולא "אתה"? 120
 - מדוע כפל הלשון "והגדת... לאמר"? 120

יכול מראש חודש

- 123 בעבור "זה" - מה ביאור המלה "זה"?
- 123 "והגדת לבנך ביום..." (שמות יג, ח). מדוע אם כן מקיימים אנו את מצות ההגדה בלילה, ולא ביום?
- 123 "... בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך". מדוע דוקא אז?
- 123 מדוע היתה מחשבה שיש לקיים את המצה החל מראש חדש, הרי כתוב "ביום ההוא" (ליל הסדר)?
- 125 "מבעוד יום". מה הסברא לומר שהחיוב יהיה מבעוד יום?
- 125 "בשעה שמצה ומרור מונחים...", מדוע לא הוזכר גם "הפסח"?

מתחילה עובדי עבודה זרה

- 127 מדוע סיפור עבודה זרה שעבדו בימי תרח מופיע בהגדה, איך הוא קשור לגאולת מצרים?
- 127 אסור להזכיר לגר את עברו ונכלל באיסור אונאת דברים (ב"מ פרק ד', משנה י). מדוע מזכיר שעבדו אבותינו עבודה זרה?
- 128 "ואתן לעשו את הר שעיר..." לשם מה מזכיר את ירושת עשו?
- 128 לשם מה בעל ההגדה מזכיר את היחס שבין תרח לאברהם בנו, הרי אברהם לא המשיך בדרכו?
- 129 "ואולך אותו בכל ארץ כנען..." לשם מה? איזו מעלה וחסד מציין כאן? ... מדוע הפסקה "עבדים היינו" (תיאור השעבוד במצרים) קודמת בהגדה לפסקה - "מתחילה..." (תיאור תקופת תרח ואברהם), הרי בסדר הדורות תרח קדם לשעבוד במצרים?
- 130 מדוע בעל ההגדה הביא פסוקים מספר יהושע?
- 130 "יעקב ובניו ירדו..." - משמע שירדו בבחירה, והרי על ירדתם מסופר כבר בברית בין הבתרים?
- 130 מדוע כולל את תרח ונחור בכלל "אבותינו", הרי אבות נקראו רק שלשה (ברכות דף טז)?
- 131 מדוע כפל הלשון - "את אביכם, את אברהם"?
- 131 מדוע ה' נקרא "אלקי ישראל", ולא אלוקי כל העולם?
- 131 מדוע המשך הפסוקים בספר יהושע (כד, ה-ו) "ואגוף את מצרים... ואוציא את אבותיכם ממצרים...", לא מופיע בהגדה?

ברוך שומר הבטחתו

- 132 מה הרבותא שהקב"ה שומר את הבטחתו לישראל, הרי גם (להבדיל) כל אדם הגון עומד כדיבורו ומקיים הבטחתו?
- 133 ברוך שומר הבטחתו - איזו הבטחה?
- 134 "ברוך שומר... ברוך הוא..." - מדוע כפל הלשון "ברוך"?

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

- 154 • מדוע אומרים "ארמי אובד" (בלשון הוה), ולא "אבד" (בלשון עבר)?
- 154 • איך מתקשרת ירידת יעקב ובניו למצרים כפי שמוזכרת בפרשת ויגש, ל-"ארמי אובד אבי"?
- 155 • מדוע לא מתחיל מסיפור רדיפת עשו אחרי יעקב?
- 155 • מדוע דורשים בהגדה של פסח את פסוקי מקרא הביכורים?
- 156 • "וירד מצרימה" - אנוס עפ"י הדיבור. עפ"י איזה דיבור?
- 156 • וכי ירד יעקב באנוס, הרי ירד מרצונו, לראות את יוסף?
- 158 • מדוע הזכירו בני יעקב את הצאן כנימוק לירידה ולא את מחסור האוכל ששרר בארץ כנען והשפיע עליהם ועל טפם?
- 159 • אחי יוסף הגיעו למצרים עקב הרעב שהיה בארץ כנען, וכי במצרים לא היה רעב?
- 159 • "לגור בארץ..." (לשון ארעי) "ועתה ישבו..." (לשון קבע). הרי זו סתירה?
- 160 • למה כתוב "נפש" בלשון יחיד, ולא נפשות בלשון רבים?
- 160 • מדוע בעל ההגדה מביא פסוק מפרשת עקב, ולא פסוק דומה מפרשת ויגש (מו, כז), שמדבר על ירידת בני יעקב?
- 161 • מה הדמיון של עם ישראל לכוכבים בשמים?
- 162 • "מלמד שהיו ישראל מצויינים שם". מה ביאור המילה "מצויינים"?
- 163 • מדוע נוקטת התורה במילה "וישרצו"?
- 163 • מה ההבדל בין גדול לעצום?
- 164 • מדוע נאמרו ביטויי ההולדה "פרו, ושרצו, וירבו ויעצמו"?
- 164 • "רבה כעץ השדה נתתיך..." - מה הדמיון לצמח השדה?
- 165 • "ורב..." - מה פירוש המלה "ורב"?
- 165 • עדי עדיים. מה ביאור הביטוי?
- 166 • "ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי" - מדוע כפל הלשון?
- 166 • "בדמיך" - שתי מצוות: מילה ופסח. מדוע דוקא שתי מצוות אלו?

פסוק שני

- 167 • מדוע כתוב "וירעו אותנו", נכון היה לכתוב "וירעו לנו"?
- 169 • מדוע מביא רביה ל"וירעו אותנו המצרים" מהפסוק "הבה נתחכמה לו", ולא מהפסוק "ומאז באתי... הרע לעם הזה" (שמות ה, כג)?
- 169 • "...הבה נתחכמה לו..." - למי?
- 169 • פרעה חשש מהיהודים - "פן ירבה", ואמר עליהם - "רב ועצום". מדוע פחד, והרי המצרים היו רבים מהיהודים?
- 170 • מדוע פרעה "התחכם" עם בני ישראל ולא גזר בצורה מפורשת גזירת השמדה?
- 171 • מדוע הטילו עליהם מיסים ולא הסתפקו בשעבוד גופם בעבודה קשה?

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

- 191 מדוע דוקא מכת דבר כונתה "היד החזקה"?
- 193 "ובזרוע נטויה" - זו החרב. איזו חרב?
- 194 מדוע הכפילות - גם "יד חזקה" וגם - "זרוע נטויה"?
- 194 "ובמורא גדול" - מה משמעות לשון "מורא"?
- 195 "... ובמופתים ובמלחמה...". איזו מלחמה היתה ביציאת מצרים?
- 195 מדוע גילוי שכינה נקרא מורא?
- 195 מה ההבדל בין אות למופת?
- 196 דם - לשון יחיד. מדוע קורא למכת דם "מופתים" לשון רבים?
- 196 מדוע הוזכרה מכת דם (בנוסף לדבר) מעשר מכות מצרים?
- 197 מדוע מטיפים מהכוס, כשאומרים "דם ואש תמרות עשן"?

עשר המכות

- 198 מדוע המצרים נענשו בעשר המכות?
- 199 מדוע לא הועילו המכות לפרעה לחזור בתשובה?
- 199 מה היתה מטרת עשר המכות?
- 200 מדוע כפילות הלשון - "אלו עשר מכות... ואלו הן"?
- "ששהביא הקב"ה על המצרים במצרים". מדוע מוסיף את המילה "במצרים"?
- 200 מדוע מטיפים יין מהכוס בכל מכה?
- 201 מדוע פרעה הוכה בעשר מכות דוקא (לא פחות ולא יותר)?
- 202

מכת דם

- 203 מדוע היתה זו המכה הראשונה?
- 203 הנזקים שבמכת דם:
- 203 מדוע נענשו במכת דם?
- 204 אלו ניסים היו במכת דם?

מכת צפרדע

- 205 אלו ניסים היו במכת צפרדע?
- 205 הנזקים שבמכת צפרדע:
- 205 מדוע נענשו במכת צפרדע?
- 207 מדוע המכה נקראת צפרדע (בלשון יחיד), ולא צפרדעים, כמו כינים?
- פסחים נג: חנניה, משאל ועזריה, למדו מהצפרדעים - ומסרו נפשם ונכנסו לאש. מדוע למדו מהן, ולא מאברהם אבינו שנכנס לכבשן האש?
- 207 שמות ת, ב: "ותעל הצפרדע ותכס את ארץ מצרים". שמות ת, ג: "ויעשו כן החרטומים בלטיהם ויעלו את הצפרדעים על ארץ מצרים". מדוע הכפילות?
- 208 מדוע מכת צפרדע התחילה מצפרדע אחת?
- 208

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

יג

מכת כינים

- מדוע נענשו במכת כינים? 209
- הנזקים שבמכת כינים: 209
- הניסים שבמכת כינים 209

מכת ערוב

- הניסים שבמכת ערוב 240
- "ומלאו בתי מצרים את הערוב וגם האדמה אשר הם עליה" (שמות ח, יז). 240
- מדוע כפילות הלשון? 240
- במכת ערוב פרעה אמר לבני ישראל: "לכו זבחו לאלקיכם..." (ח, כא). מדוע פרעה אמר להם זאת דוקא לאחר מכת ערוב? 241
- "והפלתיו... את ארץ גושן" (שמות ח, יח). מדוע במכה זו השמיענו באופן מיוחד, שהקב"ה הבדיל את גושן, הרי גם בשאר המכות הקב"ה הכה את מצרים, ולא את ארץ גושן? 241
- מכת כינים היתה לפני ערוב, ואילו בתהילים (קה, לא) כתוב: "...ויבוא ערוב כינים בכל גבולם". מדוע הקדים ערוב לכינים? 242
- מדוע נענשו במכת ערוב? 242

מכת דבר

- הניסים שבמכת דבר 243
- מדוע המצרים נענשו במכת דבר? 243
- "וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל... וכבד לב פרעה" (שמות ט, ז). 243
- מדוע פרעה לא חזר בו כשראה את המופת? 243
- "והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים..." (ט, ד). מדוע רק במכה זו משה אמר לפרעה שה' יפליא, הרי בכל מכה הוא הפריד ביניהם? 244
- מדוע רק לפני מכת ברד הזהיר הקב"ה "כי בפעם הזאת...?" 244

מכת שחין

- הניסים שבמכת שחין 245
- מפני מה נענשו במכת שחין? 245
- מדוע רק במכת שחין כתוב: "ויחזק ה' את לב פרעה" (שמות ט, יב)? 246
- "וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד וכבד לב פרעה" (שמות ט, ז). מדוע פרעה לא חזר בו כשראה את המופת במכת דבר? 246

מכת ברד

- הנזקים שבמכת ברד 247
- הניסים שבמכת ברד 247

- "הירא את דבר ה'... הניס..." (שמות ט, כ). מדוע רק הירא את דבר ה' הניס, הרי כל מי שיש לו מעט שכל, היה צריך לעשות כן? 217
- מפני מה נענשו במכת ברד? 218
- התראה לברד: "כי בפעם הזאת אני שולח את כל מגפותי" (שמות ט, יד). רש"י: מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות. איך קשורה מכת בכורות לברד? 218
- מדוע מכונה מכת ברד בפסוק (ט, יד) "כל מגפותי"? 219
- משה ענה לבקשת פרעה שיתפלל עליו: "כצאתי את העיר..." (שמות ט, כט). מדוע רק במכת ברד (השביעית) נהג משה כך? 219
- מדוע רק לפני מכת ברד הזהיר הקב"ה "כי בפעם הזאת..."? 220

מכת ארבה

- הנזקים שבמכת ארבה 221
- מה היו הניסים במכת ארבה? 221
- מפני מה נענשו במכת ארבה? 222
- במכת ארבה נאמר: "ולמען תספר באזני בןך ובן בןך את אשר התעללתי במצרים..." (שמות י, ב). מדוע הציווי לספר לדור הבא נאמר רק במכת ארבה? 222

מכת חושך

- מפני מה נענשו במכת חושך? 223
- הניסים שבמכת חושך 223

מכת בכורות

- הניסים שהיו במכת בכורות 224
- מדוע הישועה באה דוקא במכת בכורות? 224
- המכה העשירית היא היחידה ששמה בן שתי מילים - "מכת בכורות", לעומת שמה של כל מכה אחרת, במילה אחת, ללא צירוף המילה "מכת", כגון דם, צפרדע, וכו'. מדוע? 224
- "ויקם פרעה לילה... ויקרא למשה ולאהרן לילה..." (שמות יב, ל - לא). מדוע כפילות המילה "לילה"? 225
- מדוע נענשו במכת בכורות? 225

רבי יהודה היה נותן בהם סימנים

- מדוע רבי יהודה נתן בהם סימנים? 226
- מה החלוקה של דצ"ך עד"ש באח"ב? 227
- המכה השלישית (כניס, שחין, חשך) שבכל סדרה (דצ"ך עד"ש באח"ב) היתה ללא התראה. מדוע? 229
- מדוע מכת צפרדע התחילה מצפרדע אחת? 229

קדש

ורחץ

כרפס

יהץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

טו

רבי יוסי הגלילי

- 230 ביאור מחלוקת התנאים לגבי מספר המכות במצרים ועל הים
- 232 מדוע המצרים לקו על המים יותר מאשר במצרים?
- בני ישראל התחזקו באמונה בה' לאחר טביעת המצרים בים סוף יותר מאמונתם בו לאחר עשר המכות. מדוע?
- 233 "ויראו... ויאמינו..." (שמות יד, לא). הסדר לכאורה צריך להיות הפוך: קודם אמונה ואח"כ יראה?
- 234 מדוע מזכירים בליל הסדר, שעוסק ביציאת מצרים את קריעת ים סוף, שאירעה בשביעי של פסח?
- 235 מדוע בני ישראל שרו והודו להקב"ה רק לאחר קריעת ים סוף, ולא עשו כן ביציאתם ממצרים?

רבי אליעזר, רבי עקיבא

- מדוע המצרים לקו במכות נוספות על ים סוף, מדוע לא לקו בכל המכות בארץ מצרים?
- 236 מדוע רבי אליעזר לא דורש מהמילים "חרון אפני"?
- 237 מדוע היה צורך למנות (ואף להרבות) במספר המכות שהמצרים קיבלו?

כמה מעלות טובות למקום - דיינו

- 239 "כמה מעלות... למקום עלינו", לכאורה נכון יותר לומר "מהמקום אלינו"?
- 239 מדוע מוזכרות חמש עשרה מעלות?
- 241 מה ביאור המלה "מעלות", ומדוע נקראו כך?
- 241 חלוקתן של המעלות:
- מדוע שלא יעשה בהם שפטים, הרי הבטיח לאברהם: "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי" (בראשית טו, יד)?
- 241 "ולא עשה בהם" (=במצרים). מדוע אומר "בהם", בדרך רמז, צריך לומר "ולא עשה במצרים"?
- 242 "והכיתי כל בכור... ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים" (שמות יב, יב). הריגת הבכורים קדמה לעשיית השפטים, מדוע בעל ההגדה מקדים את השפטים להריגת הבכורים?
- 242 מדוע יש דגש מיוחד על מכת בכורות יותר משאר המכות?
- 243 "...ולא נתן לנו את ממונם" - ממונם של מי?
- "אילו נתן לנו את ממונם...", והרי הקב"ה לא נתן לנו את ממונם, אלא רק הורה לנו לבקש מהמצרים בהשאלה?
- 244 מדוע אומרים "דיינו" אם לא היה נקרע הים, הרי ללא בקיעתו היו הורגים המצרים את בני ישראל בהשיגם אותם?
- 244

- הקב"ה לא "נתן" למלאכים לומר שירה, בנימוק - "מעשי ידי טובעים ביס".
- 244 מדוע לבני ישראל "אישר" לומר שירה?
- מה ביאור המלה "דיינו"?
- 245
- הניסים שהיו בקריעת ים סוף
- 245
- עפ"י המדרש בני ישראל לא עברו לצד השני של ים סוף. מה התועלת
- בקריעת ים סוף ללא העברה לצד שני?
- 246
- מה החידוש שהקב"ה סיפק צרכינו, הרי הוא "מכין מזון לכל בריותיו", והיה
- מספק גם את צרכינו במדבר?
- 246
- שמות יד, כב: "ויבואו בני ישראל בתוך הים ביבשה", ואילו בפסוק כט
- נאמר: "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים". מה פשר הסתירה?
- 247
- מה היו הניסים שנעשו במן?
- 247
- איזו תועלת יש באכילת המן?
- 247
- מה הקשר בין אכילת המן לשמירת השבת?
- 248
- מדוע שבת מוזכרת אחרי המן, הרי ניתנה במרה לפני המן?
- 248
- מדוע מכל תרי"ג מצוות, נמנית רק מצות שבת?
- 248
- מה היתה התועלת בעצם העמידה לפני הר סיני ללא קבלת התורה?
- 249
- מדוע כפל הלשון - "כפולה ומכופלת"?
- 251
- מדוע אומרים דיינו, אם לא היה בונה את בית הבחירה?
- 252

רבן גמליאל היה אומר

- מדוע האריך לומר: "כל שלא אמר שלושה דברים אלו לא יצא ידי חובתו..."
- 254 ניתן לומר בקצרה: "כל שלא אמר פסח, מצה ומרור..."?
- הפסוק "ואמרתם זבח פסח..." מבאר את חיוב אמירת "פסח", מהיכן חיוב
- אמירה של מצה ומרור?
- 254
- מדוע אומר את המרור לאחר המצה, והרי במצרים הסדר היה שעבוד (מר)
- בתחילה, ורק אח"כ אפו את המצות?
- 254
- מה מלמדים "פסח, מצה ומרור"?
- 256
- "...לא יצא ידי חובתו..." - איזו חובה לא יצא?
- 257

פסח

- מדוע התורה נותנת טעם לזבח פסח, בניגוד לרוב המצוות, שלא נתגלו
- טעמיהן?
- 258
- "ויקוד העם וישתחוו" (שמות יב, כז). איזו בשורה יש בפסוק זה (שנאמר
- על הבן הרשע), שעליה מודים?
- 259
- הסדר בפסוק: פסיחה, נגיפת המצרים ובסוף ההצלה. הסדר צריך להיות:
- פסיחה, הצלת בני ישראל ובסוף נגיפתם?
- 260

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

טז

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

- מדוע הקב"ה עשה נס מיוחד במכת בכורות שפסח על בתי בכורי ישראל, הרי גם בשאר המכות בני ישראל לא לקו? 260
- לכאורה המילים "...ואת בתינו הציל..." מיותרות? 260

מצה

- מאיזה טעם אוכלים מצות בפסח? 261
- האם הנימוק לאכילת מצה ע"ש שלא הספיק להחמיץ, והרי התורה צייתה לאכול מצות לפני שיצאו ממצרים? 262
- מדוע "ולא יכלו להתמהמה", מה היתרון ביציאה בחיפזון? 262
- "כי גורשו ממצרים..." - על מה פסוק זה נותן טעם? 263
- מדוע מגביהים את המצה, כשאומרים "מצה זו"? 263
- מדוע לא הספיקו להכין להם צידה לדרך, והרי יצאו ממצרים "בעצם היום הזה", והיו להם שתיים עשרה מהלילה, כדי ל"התארגן"? 264

מרור

- מדוע הכפילות: "וימררו... בעבודה קשה... אשר עבדו בהם"? 264
- התורה צייתה על אכילת מרור עוד בהיותם משועבדים במצרים. איזו תועלת יש בכך? 265

בכל דור ודור

- "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים...". מדוע חייב? 267
- מדוע הכפילות "דור ודור"? 267

לפיכך

- "להודות, להלל, לשבח, לפאר, לרומם..." - כנגד מה נימנו לשונות ההודאה? 268
- "הוציאנו מעבדות לחרות מיגון לשמחה...". חמש הודאות על ההצלה מהשעבוד, כנגד מי? 270

הללויה

- הפסוק הראשון פותח: "הללו עבדי ה'" ואח"כ "הללו את שם ה'". ואילו בפרק קלה כתוב: "הללו את שם ה'" ורק אח"כ "הללו עבדי ה'". מדוע שינוי הלשון? 271
- מדוע כתוב "ממזרח שמש עד מבואו", ולא כתוב כל היום? 272
- "עקרת הבית" - על מי נאמר ומהו הנמשל? 273
- "אם הבנים שמחה" - על מי נאמר "אם הבנים"? 274
- המגביה, המשפיל, מקימי, להושיבי, מושיבי - מדוע מוסיף בסיום חמש המילים את האות "י"? 274
- "רם על כל גוים..." וכי על עם ישראל הקב"ה אינו רם? 275

בצאת ישראל

- 277 • "בצאת ישראל... בית יעקב מעם לועז...". מדוע הכפילות?
- 277 • "מה לך הים כי תנוס..." מה התמיהה, הרי הים נס, כדי שבני ישראל יעברו בו?
- 278 • "מה לך הים כי תנוס..." מדוע המזמור פותח בשאלה?
- 279 • "היתה יהודה לקדשו" - איזו קדושה ומדוע דוקא יהודה?
- 279 • "היתה יהודה לקדשו". מדוע כתוב "היתה" בלשון נקבה, ולא "היה" בלשון זכר, הרי יהודה זה זכר?
- 280 • בים נאמר "ראה וינס" (עבר), בירדן נאמר "יסוב" (עתיד). מדוע השינוי?
- 281 • ההבדלים שבין קריעת ים סוף לבקיעת הירדן לשנים.
- 281 • מדוע יש כפילות - "הצור... חלמיש..."??

"...אשר גאלנו וגאל..."

- 284 • גאולת אבותינו קדמה לגאולתנו. מדוע פותח ב"גאלנו" ואח"כ מזכיר את גאולת אבותינו? (בברכת "ולפיכך" אכן מקדים "לאבותינו" ורק אח"כ "לנו").
- 284 • "למועדים ולרגלים אחרים". משמע שהגאולה תהיה בחגים הבאים והרי חז"ל אמרו: "בניסן עתידין להגאל" (ר"ה יא ע"א)?
- 285 • מדוע יש כפילות "גאולתנו - פדות נפשנו"?
- 285 • מדוע אומרים "שיר" בלשון זכר, ולא שירה, בלשון נקבה?
- 285 • "מועדים ורגלים", החג שלאחר פסח הוא שבועות, ואם כן לכאורה נכון יותר לומר "רגלים ומועדים"?
- 286 • מה המיוחד ב"שיר חדש"?
- 286 • "והגיענו הלילה הזה...", מדוע מברך זאת, והרי נוסח דומה הוזכר כבר בברכת שהחיינו?

מוציא מצה

- 289 • מדוע לא מטבילים את המצה במלח?
- 289 • עפ"י סדר האירועים - מרור היה צריך להיות לפני מצה, שהרי השעבוד והגלות היו לפני הגאולה, אולם בהגדה מסודר אחריו. מדוע?

מרור

- 290 • אוכלים מרור שתחילתו רך ומתוק וסופו מר, זכר לשעבוד, שתחילתו היה רך - בדיבור, וסופו במרירות. מדוע לא אוכלים מאכל, שהיה מר מתחילתו?
- 290 • מדוע אין מברכים על המרור - "בורא פרי האדמה"?

חרוסת

- 291 • מדוע מטבילים את המרור בחרוסת?

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

יח

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

יט

- 291 מדוע אין מברכים על החרוסת?
- 291 מה מקור המילה "חרוסת"?
- 292 מדוע אין שואלים "מה נשתנה" על אכילת חרוסת?
- 292 מדוע אוכלים חרוסת?

כורך

- מדוע את הראיה למנהגו של הלל מביאים מפרשת בהעלותך שעוסקת בפסח שני, ולא מפרשת בא שעוסקת בפסח ראשון, ונאמר בה: "ומצות על מרורים יאכלוהו" (יב, ח)?
- 294 מדוע מטבילים מצה שאינה זכר לטיט ולשעבוד בחרוסת?
- 294 מדוע הלל היה כורך אותם ביחד?

צפון

- 296 מה ביאור המלה "אפיקומן"?

ברך

- 297 מדוע מים אחרונים אינם בין סימני הסדר (כמו רחץ, רחצה)?
- "בחן, בחסד וברחמים" - מדוע מתארים את חסדיו של הקב"ה בשלוש מידות?
- 298 "ארץ חמדה..." - מדוע לא מכנה את ארץ ישראל - "זבת חלב ודבש"?
- 300 "טובה ורחבה" - האם ארץ ישראל כל-כך רחבה?
- 300 מדוע הכפילות "בכל עת ובכל שעה"?
- "בונה ברחמי ירושלים..." - בלשון הוה. מדוע לא אומרים בנה (בלשון עבר), או יבנה (בלשון עתיד)?
- 303 "יראו את ה' קדושיו" - על איזו יראה מדובר?
- 306 "כי אין מחסור", והרי פעמים רבות אנו רואים יראי ה' שיש להם מחסור?

שפוך חמתך

- 307 מדוע אומרים "שפוך חמתך" על כוס רביעית?
- 308 מדוע פותחים את הדלת ב"שפוך חמתך"?
- 308 מדוע "שפוך חמתך" מחלק את ההלל לשני חלקים?
- 309 מדוע מכנים את הכוס החמישית "כוסו של אליהו"?
- 309 מה הקשר בין "שפוך חמתך" לסיפור יציאת מצרים?
- 310 "...אשר לא ידעוך... כי אכל את יעקב". מדוע כפל הטעמים?
- פותחים בלשון רבים - "בשמך לא קראו", ומסיימים בלשון יחיד "כי אכל".
- 310 מדוע שינוי הלשון?

הלל

- 311 • מדוע הלל בליל הסדר נאמר בישיבה?
- 312 • מדוע אומרים הלל בליל הסדר ולא בשביעי של פסח?
- 312 • מדוע אין מברכים על ההלל?
- 312 • הבדלים שבין הלל של ליל הסדר להלל שבכל השנה:
- 313 • מדוע הלל מחולק לשנים, חצי לפני הסעודה וחצי אחריה?
- 314 • מדוע הכפילות "פה להם ולא ידברו... לא יהגו בגרונם"?
- 314 • מדוע כפל הלשון "לא לנו ה' לא לנו..."?
- 315 • "לשמך תן כבוד". האם צריך לומר לה' מדוע עלינו לכבדו?
- 315 • "ישראל בטח בה'... בית אהרן בטחו בה'... יראי ה' בטחו בה'...". מדוע חוזר על עצמו שלוש פעמים?
- 315 • "ישראל בטח בה' עזרם ומגנם הוא". פותח ביחיד - בטח, ומסיים בלשון רבים - עזרם ומגנם. מדוע השינוי הלשוני?
- 317 • מדוע אומרים הלל בליל הסדר?
- 317 • מה פירוש המילה "זכרנו" שבתחילת המזמור?
- 318 • "... הקטנים עם הגדלים". מדוע מקדים קטנים לגדולים?
- 319 • "לברך את בית ישראל יברך את בית אהרן". מדוע על יראי ה' לא נאמר "בית"?
- 319 • "אהבתי כי ישמע...". מה הרבותא, הרי זה רצון כל אחד?
- 320 • "אהבתי כי ישמע... כי הטה אזנו לי". הטיית האוזן בדרך כלל קודמת לשמיעה, ואילו בפסוק מקדים שמיעה להטיית?
- 321 • האם "כי ה' גמל..." הוא נימוק ל"שובי נפשי למנוחיכי"?
- 322 • "האמנתי... כל האדם כזב". במה האדם כוזב?
- 322 • "אני עבדך בן אמתך..." - מדוע הכפילות?
- 323 • "נגדה נא לכל עמו". מדוע תוספת האות ה' במילה נגדה?
- 325 • "לך אזבח 'זבח' תודה...". מדוע לא אמר "לך אזבח תודה"?
- 325 • "הללו... כל גוים". מדוע הגויים אמורים להודות על חסדו עמנו?
- 325 • "הודו לה' כי טוב..." - "האם "כי טוב" זה נימוק?
- 327 • "כי לעולם חסדו" - מה המיוחד בכך?
- 327 • כל הפרק מדבר בזמן עתיד, ואילו הפסוק הראשון - "מן המצר" בזמן עבר. מדוע?
- 328 • "דחה דחיתני לנפל" - מדוע כפל הלשון "דחה, דחיתני"?
- 328 • "ימין ה' עשה חיל... ימין ה' עשה חיל...". מדוע הכפילות?
- 329 • "... סבבוני בשם ה'... סבבוני בשם... סבבוני...". מה ההבדל בין "סבבוני" ל"סבבוני", ומדוע ארבע פעמים?
- 330 • על מה מבקש דוד את סיועו של הקב"ה?
- 332

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

כא

- 332 • "זה השער לה!" - איזה שער?
- 333 • כוונת דוד במילה "עניתני".
- 333 • "אבן מאסו הבונים" - איזו אבן?
- 334 • מה ההבדל בין "הושיעה נא" לבין "הצליחה נא"?
- בברכה זו יש שמונה שבחים - "יודו ויברכו וישבחו ויפארו וירוממו ויעריצו ויקדישו וימליכו". כנגד מה?
- 336

הלל הגדול

- 337 • מקור
- 337 • מדוע אומרים עשרים ושש פעמים "הודו לה' כי טוב"?
- 337 • מדוע נקרא "הלל גדול"?
- 338 • "לעשה נפלאות גדולות לבדו..." מה הדגש במילה "לבדו"?
- 338 • מה החידוש בעשיית השמים בתבונה, וכי יש דרך אחרת?
- תהלים קלה, יא: "שהכה גויים... לסיחון... ולכל ממלכות כנען". תהלים קלו, יז-כ (הלל הגדול): "מלכים גדולים... לסיחון...". מדוע בהלל הגדול ממלכות יז-כ לא מוזכרות?
- 339 • "ונתן ארצם לנחלה... נחלה לישראל..." - מדוע הכפילות?
- 340

נשמת

- 341 • "פודה ומציל" - מדוע הכפילות?
- 341 • "צרה וצוקה" - מדוע כפילות הלשון?
- 342 • "לא ינום ולא ישן" - מדוע הכפילות?
- 343 • "ומחלאים רעים" מה זה חולי רע, וכי יש חולי שהוא טוב?
- 344 • האם רק בפי ישרים או קדושים הקב"ה יתרומם ויתהלל?

ברכה אחרונה

- מדוע מברכים: "ונאכל מפריה ונשבע מטובה", ולא מבקשים לקיים את המצוות התלויות בארץ, שהן לכאורה העיקר?
- 346 • מדוע מבקשים בסיום הברכה "ונברך עליה בקדושה ובטהרה"?
- 347

נרצה

- 348 • מה ביאור המילה "נרצה"?
- 349 • מדוע נרצה לאחר ההלל?
- 349 • "כן נזכה לעשותנו..." - מה בקשתנו מהקב"ה?
- 349 • מדוע אומרים בסיום הסדר "לשנה הבאה בירושלים"?

כי לו נאה כי לו יאה

- "אדיר במלוכה, בחור כהלכה..." המילה "בחור" מציינת את ימי הצעירות שסותרים את המילה "הדור"?

355

אחד מי יודע

- מדוע אומרים "אחד מי יודע" בליל הסדר?
- מדוע כתוב "שמונת ימי המילה", הרי מצות מילה נוהגת רק ביום השמיני, ולא בכל שמונת הימים?
- כל מה שנמנה עד כה, אלו הן מעלות של עם ישראל ביחס לאומות העולם, אך בתשעה ירחי לידה אין לעם ישראל מעלה ביחס לגויים, אם כן, מדוע מנאן?

367

חד גדיא

- מדוע אומרים פיוט זה בליל הסדר?
- מי הם שני הזוזים - (תרי זוזי) ומיהו הגדי?
- השונרא שאכלה לגדיא חייבת, ולכן צדק איפוא הכלב שנשך לשונרא. לפי זה החוטרא נהג שלא כהוגן שהיכה לכלבא. לפי סדר זה נגיע חלילה לאי צדק במה שהקב"ה שחט את למלאך המות, וזה לא יתכן. מה ההסבר?

377

אחר הסדר

- מדוע אין לשתות אחרי ארבע כוסות?
- מדוע נהגו לומר שיר השירים אחרי הסדר?

378

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

כב

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

בדיקת חמץ

בלילה שלפני ערב פסח בודקים את החמץ. יש לבדוק בתחילת הלילה, אין להתחיל לאכול או לעשות מלאכה חצי שעה קודם הלילה.

קודם בדיקת חמץ אומרים:

הֲרִינִי מוֹכֵן וּמְזוֹמֵן לְקַיִם מִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֵׂה שֶׁל בְּדִיקַת
חָמֵץ לְשֵׁם יְחֹד קוֹדֵשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשְׁכִינְתּוֹ עַל יְדֵי הַהוּא
טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: ויהי נועם וגו':

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל בִּיעוּר חָמֵץ:

ומיד אחר הבדיקה יבטלנו ויאמר:

כָּל חַמֵּירָא וְחַמֵּיעָא דְאִיכָא בְּרִשׁוּתֵי
דְלָא חַמֵּיתִיה וְדָלָא בְּעֵרְתִיה וְדָלָא יְדַעְנָא לִיה לְבַטֵּל
וְלִהוּי הַפְּקָר כַּעֲפָרָא דְאֶרְעָא:

תרגום:

כל חמץ ושאר שיש ברשותי,
שלא ראיתיו ושלא בערתיו ושלא ידעתיו
יבטל ויהיה הפקר כעפר הארץ.

סדר שריפת חמץ

בי"ד בניסן, בשעה החמישית ישרוף החמץ ויבטלנו, ויאמר:

הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה ולא תעשה של שריפת
חמץ לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי החוא
טמיר ונעלם בשם כל ישראל: ויהי נועם וגו':

כָּל חֲמִירָא וְחֲמִיעָא דְאֶכָּא בְרִשׁוּתֵי,
דְּחֲזִיתָהּ וּדְלָא חֲזִיתָהּ,
דְּחֲמִיתָהּ וּדְלָא חֲמִיתָהּ,
דְּבַעֲרִיתָהּ וּדְלָא בַעֲרִיתָהּ,
לְבַטֵּל וְלַהֲוֵי הֶפְקֵר כְּעַפְרָא דְאַרְעָא:

תרגום:

כל חמץ ושאור שיש ברשותי,
שראיתיו ושלא ראיתיו,
שבערתיו ושלא בערתיו
יבטל ויהיה הפקר כעפר הארץ.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

סדר אמירת קרבן פסח

נוסח רבי יעקב עמדין בסידור "בית יעקב"

רבון העולמים, אַתָּה עֲוִיתָנוּ לְהַקְרִיב קָרְבָן פֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ
בְּאַרְבַּעַת עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן, וְלִהְיוֹת כַּהֲנִים בְּעֲבוּדָתְךָ וְלוֹיִם
בְּדוּכָנִס וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדִם קוֹרְאִים אֶת הַחֵלֶל. וְעַתָּה בְּעוֹנוֹתֵינוּ
חָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּבָטַל קָרְבַּן הַפֶּסַח. וְאִין לָנוּ לֹא כַהֵן בְּעֲבוּדָתוֹ
וְלֹא לוֹי בְּדוּכָנוּ וְלֹא יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדוֹ, וְנִשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ.
לְכֵן יְהִי רַעְזוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיחִיָּה שִׁיחַ
שְׁפָתוֹתֵינוּ חֲשׁוֹב לְפָנֶיךָ כְּאִלּוּ הִקְרַבְנוּ אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ וְעַמְדָנוּ
עַל מַעֲמָדוֹ וְדִבְרוּ הַלוֹיִם בְּשִׁיר וְהֵלֵל וְהוֹדוֹת לַיהוָה. וְאַתָּה
תְּכַוֵּן מִקְדָּשְׁךָ עַל מְכוֹנוֹ וְנַעֲלָה וְנִקְרִיב לְפָנֶיךָ אֶת הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ
כְּמוֹ שְׁכַתְבַּת עֲלֵינוּ בַתּוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ כְּאָמֹר.

שמות יב ג דִּבְרוּ אֵל-כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֵשֶׂר
לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שְׂהָ לְבֵית-אִבְתּוֹ שֶׂה
לְבַיִת: ־ וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשְׂהָ וְלָקַח הוּא
וַיִּשְׁכְּנוּ הַקְּרֵב אֵל-בֵּיתוֹ בְּמַכְסַת נֶפֶשׁת אִישׁ לְפִי
אָכְלוּ תִכְסּוּ עַל-הַשֶּׂה: ־ ה שֶׂה תָּמִים זָכָר בֶּן-שָׁנָה
יְהִיָּה לָכֶם מִן-הַכֹּבָשִׁים וּמִן-הָעִזִּים תִּקְחוּ: ־ וְהָיָה
לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה
וַיִּשְׁחָטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדַת-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֵבִים:

ז וּלְקַחוּ מִן־הַדָּם וְנָתַנוּ עַל־שְׂתֵי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־
הַמִּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:
ח וְיֹאכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה עֲלֵי־אֵשׁ וּמִצּוֹת
עַל־מְרָרִים יֹאכְלֶהוּ: ט אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל
מִבֶּשֶׂל בַּמַּיִם כִּי אִם־עֲלֵי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעֵיו
וְעַל־קַרְבּוֹ: י וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְהִנָּתַר
מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: יא וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ
מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמְקַלְכֶם בְּיַדְכֶם
וְיֹאכְלֶתֶם אֹתוֹ בַּחֲפוּזִין פֶּסַח הוּא לַיהוָה:

כך היתה עבודת קרבן פסח בארבעה עשר בניסן. אין שוחטין
אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים, ערב פסח בין בחול בין
בשבת היתה התמיד נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה.
ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת, היו שוחטין אותו ביש
ומחצה וקרב בשבע ומחצה, והפסח אחריו.

כל אדם מישראל אחד האיש ואחד האשה, כל שיכל להגיע
לירושלים בשעת שחיטת הפסח, חייב בקרבן פסח. מביאו מן
הכבשים או מן העזים. זכר תמים בן שנה. ושוחטו בכל
מקום בעזרה, אחר גמר עבודת תמיד הערב ואחר הטבת
הנרות. ואין שוחטין הפסח ולא זורקין הדם ולא מקטירין
החלב על החמץ.

שחט השוחט וקבל דמו כהן שבראש השוורה בכלי שרת ונותן
לחברו וחברו לחברו, כהן הקרוב אצל המזבח זורקו זריקה

קדש
ורחץ
כרפס
יחץ
מגיד
רחצה
מוציא
מצה
מרור
כורך
שלתן
עורך
צפון
ברך
הלל
נרצה

אחת כנגד היסוד. וחוזר הכלי ריקן לחברו וחברו לחברו, מקבל את המלא ומחזיר את הריקן. והיו הכהנים עומדים שורות ובידיהם בזיכים שכלן כסף או כלן זהב, ולא היו מערבים, ולא היו לבזיכין שולים שלא יניחום ויקרש הדם.

אחר כך תולין את הפסח באונקליות, ומפשיט אותו כלו וקורעין בטנו ומוציאים אימורין. החלב שעל הקרב ויותרת הכבד ושתי הכליות וחלב שעליהן והאליה לעמת העצה, נוטנן בכלי שרת ומולחן ומקטירן הכהן על המערכה חלבי כל זבח וזבח לבדו, בחול, ביום ולא בלילה שהוא יום טוב. אבל אם חל ערב פסח בשבת מקטירין והולכין כל הלילה ומוציא קרביו וממחה אותן עד שמסיר מהן הפרש. שחיטתו וזריקת דמו ומחוי קרביו והקטר חלבו דוחין את השבת, ושאר עניניו אין דוחין.

בשלוש פתות הפסח נשחט, ואין פת פחותה משלשים אנשים. נכנסה פת אחת נתמלאה העזרה נועלין אותה. ובעוד שהן שוחטין ומקריבין וכהנים תוקעין, החליל מפה לפני המזבח. הלויים קורין את ההלל. אם גמרו קדם שיקריבו כלם, שנו. אם שנו שלשו. על כל קריאה תקעו והריעו ותקעו. גמרה פת אחת להקריב, פותחין העזרה, יצאה פת ראשונה נכנסה פת שנייה. נעלו דלתות העזרה. גמרה יצאה שנייה נכנסה שלישית. כמעשה הראשונה כך מעשה השנייה והשלישית.

אחר שיצאו כלן רוחצין העזרה מלכלוכי הדם ואפלו בשבת. אמת המים היתה עוברת בעזרה, כשרוצין להדיח הרצפה סותמין מקום יציאת המים והיא מתמלאה על כל גדוטיה, עד שהמים עולין וצפון ומקבצין אליהם כל דם ולכלוך שבעזרה.

קדש
ורחץ
כרפס
יחץ
מגיד
רחצה
מוציא
מצה
מרור
כורך
שלחן
עורך
צפון
ברך
הלל
נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

אחר כך פותחין הסתימה ויוצאין המים עם הלכלוך. נמצאת הרצפה מנקה, זהו כבוד הבית.

יצאו כל אחד עם פסחו ועלו אותם. כיצד עולין אותו, מביאין שפוד של רמון, תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו, ותולהו לתוך התנור והאש למטה, ותולה כרעיו ובני מעיו חוצה לו. ואין מנקרין את הפסח בשאר בשר.

בשבת אינן מוליכין את הפסח לביתם, אלא כת ראשונה יוצאים בפסחיהם ויושבין בהר הבית. השנייה יוצאין עם פסחיהם ויושבין בחיל. השלישית במקומה עומדת. חשכה יצאו ועלו את פסחיהן. כשמקריבין את הפסח בראשון מקריבין ביום י"ד זבח שלמים מן הבקר או מן הצאן גדולים או קטנים זכרים או נקבות. והיא נקראת חגיגת ארבעה עשר. על זה נאמר בתורה וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר. ולא קבעה הכתוב חובה אלא רשות בלבד. מכל מקום היא כחובה מדברי סופרים כדי שיהא הפסח נאכל על השבע.

אימתי מביאין עמו חגיגה, בזמן שהוא בא בחול בטהרה ובמועט ונאכלת לשני ימים ולילה אחד. ודינה ככל תורת זבחי השלמים, טעונה סמיכה ונסכים ומתן דמים שתיים שהן ארבע ושפיכת שירים ליסוד.

**זהו סדר עבודת קרבן פסח וחגיגה שעמו
בבית אלהינו, שיבנה במהרה בימינו, אמן.
היו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה עזרי וגאלי.**

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלתן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

סדר הדלקת נרות

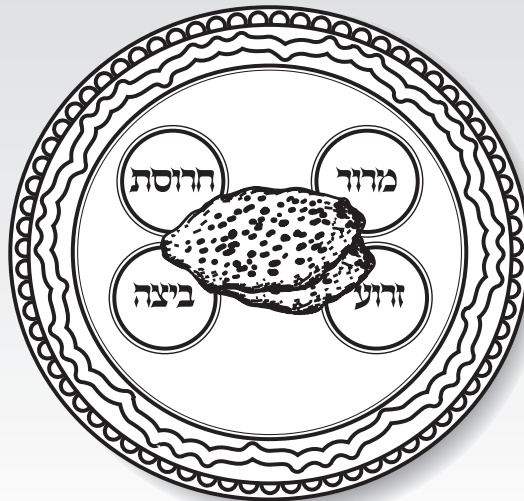
בערב שבת תדליק האשה נרות קודם שתברך, תניח את ידיה על עיניה אחר ההדלקה ותברך. בערב יו"ט (כשחל בחול) מברכת ואח"כ מדליקה (ויש אומרים שגם בערב יו"ט תדליק ואח"כ תברך).

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
לְהַדְלִיק נֵר (בשבת: שֶׁל שַׁבָּת וְ) שֶׁל יוֹם טוֹב:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחֵינּוּ
וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזִמְנֵי הַזֶּה:

סדר הקערה

לדעת האר"י

לדעת הגר"א

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלתן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

שאלות

על ליל הסדר וההגדה

- ◆ חג הפסח
- ◆ ליל הסדר
- ◆ הגדה של פסח
- ◆ ארבע כוסות
- ◆ קערת הסדר
- ◆ סימני הסדר
- ◆ מצה

חג הפסח

בתורה מכונה החג בשם "חג המצות", וכן בברכת המזון ובתפילה, ואילו בחז"ל מכונה בשם "חג הפסח". (שביעי של פסח, הגדה של פסח, מס' פסחים וכו'). מדוע שינוי הלשון?

קדושת לוי: בתפילין שלנו כתוב "שמע ישראל... ה' אחד" (דברים ו, ד), אנו מייחדים את שמו של הקב"ה, אולם בתפילין של הקב"ה כתוב: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א יז, כה), הקב"ה מייחד אותנו. בתורה החג נקרא "חג המצות" (שמות כג, טו), הקב"ה משבח את עם ישראל, על שאכלו מצות בצאתם ממצרים, ומציין זאת בשם "חג המצות", להזכיר את חסד ההליכה במדבר. לעומת זאת, אנו משבחים את הקב"ה וקוראים לחג "פסח", ע"ש הנס שעשה לנו, כשפסח על דלתי בני ישראל במצרים.

דובר שלום: זמן אכילת קרבן הפסח, כשבית המקדש היה קיים, רק בליל הסדר, לעומת מצות בלילה הראשון נמשך מתחילתו ועד אמצעו בחצות הליל. התורה קוראת לחג בשם שממחיש מצוה שנוהגת בכל שבעת ימי החג – מצות, ולא במצוה שנוהגת רק בחצי היום הראשון – קרבן הפסח.

איל מילואים: משל למלך, שיצא לצוד ציד בשדה ופגש רועה צאן שחילל בחליל. התאהב בו המלך ומינהו לאחד מעוזריו, ותוך זמן קצר התקדם ועלה, עד שמינהו המלך לשר האוצר. השר הצעיר נהיה אהוד בקרב כל אזרחי המדינה. השרים, שקינאו בו, על עלייתו המטאורית, הוציאו עליו שם רע, שמעל וגנב מאוצר המלך. נערך חיפוש מפתיע בביתו לראות את רכושו הפרטי. בבואם אל ביתו, גילו להפתעתם דירה צנועה ללא אוצרות זהב וכסף. במהלך החיפוש הופתעו לראות חדר אחד סגור ומסוגר. ציוה המלך לפתוח את דלת החדר וגילו שם מקל, תרמיל וחליל. שאל אותו המלך לפשר הדבר והשר ענה: "אדוני המלך, מידי יום ביומו נכנס אני אל חדרי זה כדי לזכור את מעמדי הקודם, כדי שלא אתנשא ואתגאה ודעתי לא תזוח. בכל יום זוכר אני שבחמלת ה' עלי נשאתי חן בעיני המלך עד אשר הגעתי הלום... לא בצדקתי וביושר לבבי עליתי למרומי ההצלחה, אלא רק מאת ה' היתה זאת.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

הנמשל – לחג הפסח יש שני שמות, "חג הפסח" – מסמל את הנס הגדול, שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים והוציאנו מאפילה לאור גדול. אולם כדי שלא תזוח דעתנו ונבוא להתנהג בגאווה, אנו קוראים לו גם בשם "חג המצות", לזכור את ימי עניינו, שאכלנו לחם עוני כשהשתעבדנו למצרים בפרך, לזכור את מעמדנו הקודם כדי שנתנהג בענוה והכנעה.

ליל הסדר

בקהילות רבות נוהגים ללבוש בליל הסדר קיטל (בגד לבן). מדוע?

◀ **מהר"ל:** בלילה זה כל יהודי מתרומם לדרגה גבוהה, כשם שהכהן הגדול מגיע לדרגה גבוהה ברוחניות, כשנכנס לקודש הקדשים ביום כיפור לבוש בבגדי לבן. מורה שהגאולה היתה מצד העולם העליון הנבדל והפשוט.

◀ **ט"ז:** (סי' תעב ס"ק ג') **בגד לבן מורה על חרות** (בגד של שמחה).

◀ **שו"ע הרב: כדי להכניע את הלב,** שלא תזוח דעתנו מחמת השמחה בליל הסדר, שהרי בבגד זה נוהגים להלביש את המת.

◀ **בגד לבן הוא בגד של מלאכים.** כשמקיים האב בליל הסדר את מצות "והגדת לבנך" דומה הוא למלאך, כדרשת חז"ל על הפסוק: "ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך... " (מלאכי ב, ז) – אם הרב דומה למלאך ה' יבקשו מפיו.

◀ **הגרי"ז מבריסק: כדי לעשות שינוי,** שהילדים ישאלו.

מדוע הלילה הראשון נקרא ליל הסדר?

◀ **מהרי"ל:** מרמז שכל האירועים שהיו לבני ישראל מיציאת מצרים ועד היום, נעשו באופן מחושב עפ"י סדר מסוים, ולא באופן מקרי. לכל מאורע יש משמעות והכל נעשה בהשגחה. כשם שהטבע מתנהל לפי סדר קבוע, כך גם לניסים העל טבעיים יש סדר קבוע, ולא אוסף מקרי של אירועים.

- < **שפת אמת:** בני ישראל לא היו ראויים לגאולה, ובכל זאת גאלם הקב"ה בחפזון ללא נימוק והסבר. לילה זה נקרא ליל הסדר, כיון שמידי שנה, כשבני ישראל מקיימים את מצוות ליל הסדר – מצה, מרור וכו' ענין יציאת מצרים מובן ומסתדר יותר ויותר.
- < **רבי אהרן מקרלין:** בלילה זה מתחיל הסדר של כל השנה, שהרי פסח הוא ראש השנה לרגלים, וכל המצוות מושפעות מיצי"מ.
- < **תפארת שלמה:** ליל הסדר הוא ליל שימורים, ומהווה הגנה ושמירה לכל לילות השנה, בהתאם להתנהגותנו בלילה זה. כדי שהשמירה תהיה טובה, צריך לדאוג לסדר את הלילה הזה, שיהיה מתוקן כראוי.
- < **מהר"ל:** הניסים, שהקב"ה עשה במצרים ומוזכרים על ידינו בלילה זה, הם יסוד ומקור לכל הניסים והנפלאות שעשה לעם ישראל בהמשך הדורות. בלילה זה מציינים שיש סדר לניסים.

מדוע לא מברכים בליל הסדר ברכת "שעשה ניסים", כמו בחנוכה ופורים?

- < **ברכת כהן:** ברכת הגומל נתקנה למי שהיה בצרה (כגון חולה) ויצא ממנה בנס, לעומת ברכת "שעשה ניסים" שנתקנה למי שמודה על צרה שהיתה למרות שלא היה בה. במצרים היינו בצרה ונגאלנו ממנה ולכן מברכים בליל הסדר ברכת "אשר גאלנו", מעין ברכת "הגומל", ולא ברכת "שעשה ניסים".
- < **מהרי"ל:** ברכת "שעשה ניסים" מברכים רק על מצוה דרבנן, כגון חנוכה ופורים, בניגוד להזכרת יציאת מצרים שזו מצוה דאורייתא.
- < הואיל ובהמשך הסדר לקראת סיום "מגיד", בברכת "לפיקך", אומרים "...את כל הניסים האלו", שהוא מעין נוסח של "שעשה ניסים".

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

במה שונה הקידוש בליל הסדר מקידוש בשבת וחג?

- ◀ בשבת וחג נוטלים ידים מיד לאחר הקידוש, בליל הסדר – רק לאחר אמירת ההגדה.
- ◀ בליל הסדר צריך למזוג לבעל הבית, לעורך הסדר (כדי שיחוש הרגשת בן חורין), ויש שנוהגים למזוג זה לזה.
- ◀ הקידוש בליל הסדר צריך להיעשות רק על יין, ואילו בשבת וחג, ניתן בדיעבד לקדש גם על פת.
- ◀ בליל הסדר כל אחד חייב לשתות יין (ארבע כוסות), ואינו יכול לסמוך על המקדש, ששותה מהיין.
- ◀ בליל הסדר הקידוש צריך להיעשות רק בלילה, לאחר שקיעת החמה, בניגוד לשבת וחג, שניתן לקדש מבעוד יום.

טעמים להסיבה

- ◀ **רמב"ם:** כל אחד צריך להרגיש בלילה זה בן חורין, כדי להמחיש לעצמו, כאילו הוא יצא עתה משעבוד מצרים. בהסיבה ניתן לחוש חירות.
- ◀ **ערוך השלחן:** כדי לעשות שינוי בליל הסדר, שהילדים יראו וישאלו.
- ◀ **הגדה שלמה:** כדי לעשות פרסום לנס שנעשה לנו במצרים.
- ◀ עפ"י הפסוק "ויסב אלוקים את העם..." (שמות יג, יח) – מכאן אמרו רבותינו: "אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכך עשה להם הקב"ה" (שמות רבה כ, יח). לדעה זו, מטרת ההסיבה, שנרגיש שכעת אנו בני חורין, זכר להסיבה שעשה לנו הקב"ה בצאתנו ממצרים.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

ארבע כוסות

עפ"י ההלכה: אין להשתמש בזוגות, משום סכנה (פסחים דף קט ע"ב). מדוע שותים ארבע כוסות, הרי זה מספר זוגי?

- ◀ **רשב"ץ:** כל כוס היא מצוה בפני עצמה, ואין מצטרפים לזוגות.
- ◀ על הכוס השלישית מברכים את ברכת המזון. כוס זו אינה מצטרפת לזוגות. לאחר הוצאת כוס זו, נותרו רק שלוש כוסות שאינן זוג.
- ◀ ליל הסדר הוא ליל שימורים, לילה משומר מהמזיקים. בלילה זה איננו חוששים לסכנה.

מדוע לא מברכים על מצות ארבע כוסות?

- ◀ **אבודרהם:** במסגרת מצות "ארבע כוסות", היה מקום לברך על קיומה בשתיית הכוס הראשונה, אולם על הכוס הראשונה אין מברכים את ברכת "ארבע הכוסות", כיון שזו כוס של קידוש, כמו בכל שבת ויו"ט. לאחר ששתה כוס ראשונה אין לברך על אחת משלוש הכוסות הנותרות, כיון שהמצוה היא לשתות ארבע כוסות.
- ◀ **מעשה נסים:** על כל כוס מארבע כוסות מברכים ברכה אחת – "בורא פרי הגפן" (עפ"י האשכנזים), ולא ברכה נוספת, כשם שלא מברכים ברכה על קיום מצות ברכת המזון.
- ◀ **רוקח:** מברכים רק על מצוה שנעשית בבת אחת ללא הפסק. את ארבע הכוסות איננו שותים ברצף אחד, כשם שמגילה לא קוראים לסירוגין. ואם שתה אותן בבת אחת – לא יצא.

מדוע לא מקשים (מה נשתנה) על השינוי, שבלילה זה שותים ארבע כוסות?

- ◀ **רשב"ץ:** כיון שבכל הלילות רשאי לשתות ארבע כוסות, ואין זה שינוי ייחודי לליל הסדר.

- < **רש"ש:** כיון שעד שלב זה, (של מה נשתנה), בליל הסדר שתו המסובים רק כוס אחת, ואין שינוי ייחודי ביחס לכל חג אחר.
- < **מלבי"ם:** השינויים בליל הסדר, ובעקבותיהם ארבע הקושיות הם לזכר העבדות שהיתה במצרים (מרור, מצה), או לציון היותנו כיום בני חורין (הסיבה, הטבלה שתי פעמים). את ארבע הכוסות, לעומתם, לא שותים לזכר הצרות בגלות או הזכרת השחרור והגאולה, אלא רמז לארבע לשונות של גאולה – והוצאתי, והצלתי, וגאלתי ולקחתי.
- < **ערוך השלחן:** הואיל ובליל הסדר הילד חושב ששותים יותר מכוס אחת, ומרבים בשתיית יין, כשם שבשמחות, במסיבות וכינוסים שותים יותר מכוס אחת.

מדוע שותים ארבע כוסות?

- < **שמות רבה:** כנגד ארבע לשונות גאולה – והוצאתי, והצלתי, וגאלתי ולקחתי: "...והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים, והצלתי אתכם מעבודתם, וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדולים ולקחתי אתכם לי לעם..." (שמות ו, ו-ז).
- < **שמות רבה:** כנגד ארבע גזירות שגזר פרעה הרשע: א. עבודת פרך, לבנת ערי מסכנות לפרעה. ב. המתת כל זכר כשנולד, ג. השלכת הבנים ליאור – "כל הבן הילוד..." ד. לקושש קש ותבן. כנגדן שותים בליל הסדר ארבע כוסות, לקיים את הפסוק: "כוס ישועות אשא..." (תהילים קטז, יג).
- < **בראשית רבה:** כנגד ארבע פעמים שמוזכרת המילה כוס בתיאור חלומו של שר המשקים "וכוס פרעה בידי... ואשחט אותם אל כוס פרעה... ואתן את הכוס... ונתת כוס פרעה..." (בראשית מ, יג).
- < **ירושלמי פסחים** (פרק י' הלכה א'): כנגד ארבע כוסות של פורענות, שהקב"ה עתיד להשקות ארבע מאומות העולם (בבל, מדי, יוון ורומי).
- < **כלי יקר:** שר המשקים הזכיר ארבע פעמים את "כוס" – רמז להצלתו, וגם בני ישראל שניצלו מהשבי במצרים, ראוי שישתו ארבע כוסות, כנגד הצלתם.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

◀ **הגר"א:** כנגד ארבעה עולמות – עולם הזה, ימות המשיח, תחיית המתים והעולם הבא. כוס א' – קידוש, כנגד עוה"ז. אדם צריך להתקדש בעוה"ז. כוס ב' – סיפור יציאת מצרים, כנגד ימות המשיח, שעליהם נאמר: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" (מיכה ז, טו). כוס ג' – ברכת המזון, כנגד סעודת ליתן, שתהיה בתחיית המתים. כוס ד' – הלל, כנגד עולם הבא, שמהללים את הקב"ה.

◀ **השל"ה:** כנגד ארבע אמהות – שרה, רבקה, רחל, לאה. **כוס א'** – קידוש, שבו אומרים "אשר בחר בנו מכל עם", כנגד שרה שגיירה נשים.

כוס ב' – כנגד רבקה. כוס שניה נאמרת במגיד, שבו מספרים על לבן (אחיה של רבקה) שנאבק עם יעקב.

כוס ג' – כנגד רחל, על כוס זו אומרים את ברכת המזון, רמז ליוסף (בנה של רחל) שסיפק מזון במצרים.

כוס ד' – כנגד לאה. כוס זו נמזגת באמירת הלל. לאה היתה הראשונה שהודתה לה' (כשילדה את יהודה). (ברכות ז ע"ב).

◀ **החיד"א:** בגאולת מצרים היו ארבעה שלבים, וכנגדם שותים ארבע כוסות:

- א. מכת דם עד מכת דבר – הפסיקו המצרים להעביד את בני ישראל בעבודה קשה. כנגד לשון א' "והוצאתי... מתחת סבלות...".
- ב. מכת דבר עד הסוף – פסק השעבוד. כנגד לשון ב' "והצלתי".
- ג. ט"ו בניסן – יצאו מארץ מצרים, כנגד לשון ג' "וגאלתי".
- ד. מתן תורה – בני ישראל נהיו לעם ה'. כנגד לשון ד' "ולקחתי אתכם לי לעם".

◀ **אברבנאל:** כנגד ארבע גאולות שנעשו בארבעה זמנים:

- א. **גאולה ראשונה** – כשהקב"ה בחר באברהם ובזרעו.
- ב. **גאולה שניה** – במצרים.
- ג. **גאולה שלישית** – כשהצילנו מגזירות הגויים בכל הגלויות.
- ד. **גאולה רביעית** – הגאולה העתידה.

◀ **רבי שלמה זלמן אוירבך:** בכל לשון מארבע לשונות הגאולה יש תוספת שמחה. בתחילה – "הוצאתי", לאחר מכן "הצלתי" – השמחה מתגברת, "גאלתי" וכו', עד שמגיעים לגאולה השלמה. וכך בשתיית

יין – ריבוי הכוסות מוסיף שמחה, ובכל כוס שמח יותר, כמו בתהליך הגאולה, ששמחתו מתגברת ככל שהתהליך ממשיך.

◀ **בינה לעיתים:** לזכר ארבעה ניסים בגאולה.

- א. כוס א' – קידוש, "אשר בחר בנו..." , כנגד הגאולה הרוחנית.
- ב. כוס ב' – מגיד, "עבדים היינו..." – כנגד היציאה מעבדות.
- ג. כוס ג' – ברכת המזון, כנגד מילוי צרכינו וחסרונו במצרים.
- ד. כוס ד' – באמירת הלל, מודים לה' על ההצלה מהשעבוד.

◀ בקרבן פסח כתוב: "תכוסו על השה" (שמות יב, ד). האותיות של המילה "תכוסו", הן האותיות של המילה "כוסות". משמעותו – על השה (של קרבן פסח) יש להוסיף את הכוסות.

מדוע בארבע כוסות שותים דוקא יין, ולא שתיה או מאכל אחר (כגון – ארבעה אגוזים או ארבעה תבשילים)?

◀ **הנצי"ב מוולוז'ין:** יציאת בני ישראל ממצרים, הוא דבר פלאי, שלא ניתן להשגה ולהבנה, הוצאת קבוצה גדולה של עבדים בזויים, שפלים ונרדפים, שקועים בחומר ובלבנים, שהתעלו והגיעו לדרגת "עם סגולה", ולאחר מכן זכו לשמוע את קול ה'. חז"ל רמזו ענין זה בארבע כוסות של יין, שתכונתו, שיכול לשנות ולהפוך תואר פניו ודעתו של אדם.

◀ **רבי שלמה זלמן אוירבך:** כשאדם אוכל אגוזים או מאכל אחר, את הראשון אוכל בלהיטות, בשני – התלהבותו יורדת וכן הלאה, בניגוד לשתיית יין – ככל ששותה תיאבוננו גובר יותר ויותר. כך גם בגאולה – כל שלב בגאולה מוסיף על קודמיו.

◀ **רבי אהרן מקרלין:** גימטריה של "כוס יין"=156. אם נכפיל גימטריה זו (156) ב-4, נקבל 624, גימטריה של המילה חירות. 4 "כוס יין" בגימטריה=חירות.

◀ **הגדת "חודש האביב":** לענבים יש ייחודיות, ביחס לפירות אחרים. המיץ שבלוע בענבים הולך ונרקב עם הזמן, אולם כשמפרידים אותו מהענבים, ומוציאים אותו (סוחטים) – הוא משיב, (ולכן נתקנה לו ברכה מיוחדת). כך גם בני ישראל, כשהיו במצרים, ירדו למ"ט שערי טומאה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

ועבדו עבודה זרה, וכמעט שלא ניתן היה להבחין בינם לבין המצרים. אולם כשיצאו ממצרים, עזבו את הדרך הקלוקלת, קיבלו את התורה ונהיו לעם סגולה.

◀ **מטה משה:** עם ישראל נמשל לגפן, כשם שלא ניתן להרכיב את הגפן עם עץ אחר, כך עם ישראל שומר על ייחודו ולא ניתן לערב אותו עם אומות העולם. שותים ארבע כוסות יין, כדי לציין את ייחודיות עם ישראל שלא נטמעו במצרים.

◀ **שם משמאל:** ארבע כוסות של יין מרמזות על שבחם של עם ישראל. היין מבטל את דעתו של השותה ומבלבל את מחשבותיו וכך עם ישראל, כשיצאו ממצרים, הלכו אחרי משה למדבר מתוך אמונה תמימה, וללא צידה לדרך, כביכול – "ללא דעת".

קערת הסדר

מדוע ביצה, שמסמלת אבילות על החורבן, נאכלת בליל הסדר?

◀ **כל בו:** בחודש זה מצפים לגאולה העתידה. בליל הסדר, כשוראים שהמשיח לא הגיע – מן הראוי להתאבל.

◀ **רמ"א** (סי' תעו סעיף ב'): בכל שנה היום הראשון של פסח ויום תשעה באב חלים באותו יום בשבוע. כדי לסמל זאת אוכלים ביצה, שהיא מאכל אבלים.

◀ **חת"ם סופר:** ביצה, בשונה משאר המאכלים, ככל שמתבשלת יותר – מתקשה יותר. כך גם היהודי, ככל שמרבים לענות אותו, מתקשה ומתחשל באמונתו ("וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ..." שמות א, יב).

◀ **תורת אמת:** בעולמנו, כל בריאה נולדת כשהיא שלימה בצורתה, למעט ביצה שאינה מושלמת [למרות שנראית שלימה מבחינה חיצונית], עד שהאפרוח בוקע ממנה. כך גם עם ישראל שיצא מגלות מצרים – הגיע לשלימות האמיתית רק כעבור חמישים יום, כשקיבל את התורה, וזאת למרות שהגאולה נראתה שלימה.

◀ לביצה אין פה. הביצה מרמזת שיסתמו פיהם של שונאי ישראל.

זרוע וביצה – מדוע יש שני תבשילין בליל הסדר?

- < אחד – זכר לקרבן פסח, האחר – זכר לקרבן חגיגה.
- < **רוקח**: רמז לשני גואלים שעמדו לעם ישראל – משה ואהרן.
- < **כתר שם טוב** (עפ"י א"ע שמות ה, כ"ב): המצרים נמנעו מאכילת בשר וביצים. אנו אוכלים בליל הסדר ביצה ובשר, כדי לחדד את הניגוד לאמונתם זו.

סימני הסדר

סימני הסדר מיוחסים לרש"י, ויש שמייחסים אותם לרבינו שמואל מבעלי התוספות.

- < האלשיך מבאר את הסימנים בדרך מוסר בעבודת ה'.
 - קדש** – אדם מקדש עצמו, ולאחר מכן... ורחץ.
 - ורחץ** – ירחץ גופו ונפשו מבחינה רוחנית, וינהג בדרכי התשובה.
 - כרפס** – מילה המורכבת מארבע אותיות: כ' ר' פ' ס'. **כף** – ימלא כף (כלי), **רש** = עני, ימלא את כליו של העני. לאחר מכן, **פא סמך** – יחזק אותו בפה, בעידוד ובמילה טובה, וישמש לו מקור לסמיכה.
 - יחץ** – יחצה את המצה ויתן ממנה לעני, ולאחר שנתן צדקה, יזכה לעזרת שמים – **מגיד** – יתפלל.
 - רחצה** – ירחץ עצמו מטומאתו ויגיע לדרגת – **מוציא מצה** – המצה נמשלה ליצר הטוב, הוצא וגלה את היצה"ט שבך.
 - מרור** – כינוי ליצר הרע, צריך לשקעו ולבטלו בחרוסת, בטיט ולכן – **כורך** – כורך את המצה (יצה"ט) עם המרור (יצה"ר), שהרי עבודת ה' היא בשני יצרים (בכל לבבך – בשני יצריך). לאחר עבודה זו, מגיע ל – **שלחן עורך** – בעוה"ז ויזכה לקבל את חלקו בעולם הבא, בגן עדן, ששם נאמר הפסוק: "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" (תהילים לא, כ).
 - צפון ברך** – תבורך מהקב"ה. במה?
 - בהלל** – חרות שלאחר העבודות. ולסיום – **נרצה** – מעשיך יהיו רצויים.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

טעמים לאמירת סימני הסדר

- ◀ **יסוד ושורש העבודה:** "סימנא מילתא היא". בחמש עשר תיבות של קדש ורחץ נרמזו סודות גדולים.
- ◀ **הרבי ממינסק:** אבידה מוחזרת ע"י סימנים. במשך השנה אדם שרוי בגלות ומאבד חלק מ"האני" שלו וקדושתו. בליל הסדר חוזר היהודי ומתעורר מחדש לעבודת ה' ויכול למצוא את עצמו. סימני הסדר מרמזים לעבודת הלילה הזה, הסימנים שבאמצעותם אדם יכול למצוא את "אבידתו".
- ◀ כדי לעורר את הילדים הקטנים על כל מה שנעשה בליל הסדר, שישאלו מה נשתנה.
- ◀ כדי לוודא שהסדר נערך כהלכתו, ללא טעויות ושינויים.

מדוע מצות ארבע כוסות לא נזכרת בסימני הסדר?

- ◀ מצות ארבע כוסות כלולה במצוות ליל הסדר ונתקנה כדי שיאמרו עליה את ההלל וההגדה – כוס ראשונה בקידוש, כוס שניה – להגדה, כוס שלישית – לברכת המזון, כוס רביעית – להלל.
- ◀ **הרב זלזניק:** בסימן הראשון – קדש, נכללו כל ארבע הכוסות.

כנגד מה מסודרים חמישה עשר סימני הסדר?

- סימני הסדר נתקנו עפ"י סדר עולה ומובנה כנגד:
 - ◀ כנגד חמש עשרה המעלות מעזרת נשים לעזרת ישראל.
 - ◀ כנגד חמישה עשר מזמורי "שיר המעלות" שבספר תהילים.
 - ◀ כנגד חמישה עשר דורות מאברהם אבינו ועד שלמה המלך, שבנה את בית המקדש.

חמישה עשר סימני הסדר מתחלקים לשלשה חלקים:

- ◀ **קדש – מגיד:** עוסק ביציאתנו מארץ מצרים.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קִדְשׁ

מוזגים כוס ראשון, אוחזה ביד ימין ומקדש.

הנני מוכן ומזומן לקיים מצות קידוש ומצות כוס ראשון מארבע כוסות. לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל.

בשבת מוסיפים:

וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר

יוֹם הַשְּׁשִׁי, וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל עֲבָאָם. וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אוֹתוֹ, כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת (בראשית ב, א-א).

כשחל בחול מתחיל כאן

(סברי מרגן)

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם וְרוּמְמָנוּ מִכָּל לְשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמַעֲוֹתָיו וַתִּתֵּן לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (בשבת):

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מוצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

שַׁבָּתוֹת לְמִנוּחָה (1) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה, חֲגִים וְזִמְנִים
 לְשִׂשׁוֹן, אֵת יוֹם (בשבת: הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְאֵת יוֹם) חַג
 הַמִּצְוֹת הַזֶּה, זְמַן חֲרוּתֵנוּ (בשבת: בְּאַהֲבָה) מִקְרָא
 קֹדֶשׁ, זִכָּר לִיְצִיאַת מִצְרַיִם. כִּי בָנוּ בַּחֲרָת
 וְאוֹתֵנוּ קֹדֶשֶׁת מִכָּל הָעַמִּים, (בשבת: וְשַׁבָּת)
 וּמוֹעֲדֵי קֹדֶשֶׁךָ (בשבת: בְּאַהֲבָה וּבְרִצּוֹן), בְּשִׂמְחָה
 וּבְשִׂשׁוֹן הִנַּחֲלָתֵנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי מְקַדֵּשׁ (בשבת:
 הַשַּׁבָּת 1) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים.

במוציא שבת מוסיפים הבדלה לפני ברכת שהחיינו:

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ.
 בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל, בֵּין
 אֹר לְחֹשֶׁךְ, בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, בֵּין יוֹם הַשְּׂבִיעִי לְשִׁשַּׁת יְמֵי
 הַמַּעֲשֶׂה. בֵּין קֹדֶשֶׁת שַׁבָּת לְקֹדֶשֶׁת יוֹם טוֹב הַבְּדִלָּת וְאֵת יוֹם
 הַשְּׂבִיעִי מִשִּׁשַּׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קֹדֶשֶׁת, הַבְּדִלָּת וְקֹדֶשֶׁת אֵת עַמְךָ
 יִשְׂרָאֵל בְּקֹדֶשֶׁתְךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יי הַמְּבַדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ.
 בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהַחַיִּינוּ
 וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ לְזִמַּן הַזֶּה.

שׁוֹתִים בְּהַסִּיבַת שְׂמַאל.

מדוע נשים חייבות במצות ארבע כוסות, והרי נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן?

- < **מדרש:** אמנם הנשים לא היו מאויימות באופן ישיר מגזירת פרעה: "כל הבן הילוד – היאורה תשליכוהו" (שמות א, כב). אך בעקיפין לגזירה זו היתה השפעה רבה גם על נשים, שקשה להן לחיות ללא גברים. נשים חייבות בארבע כוסות, כדי להודות על שהזכרים ניצלו מהגזירה.
- < **שדי חמד:** כיון שגם הנשים היו בנס הגאולה ממצרים.

"מועדים לשמחה, חגים... לששון". מה ההבדל בין שמחה לששון?

- < **הגר"א:** ההבדל ביניהם הוא אופן הביטוי. **שמחה** – זו הרגשה פנימית בלב. **ששון** – זו הבעה חיצונית וגלויה לשמחה הפנימית. במועדים, שכוללים גם את ראש השנה ויום הכיפורים (שנחשבים לימים נוראים), אין ביטויי שמחה חיצוניים. בחגים, לעומת זאת, יש מקום לששון, יש בהם שמחה פנימית וחיצונית.
- < **הכתב והקבלה:** ההבדל ביניהם הוא בעיתוי הבעת השמחה. **שמחה** – בעת ההתחדשות, **ששון** – כשהדבר הגיע לתכליתו. בעת שמחה בחג, יש חשש שאדם עלול להגיע משתיית היין לקלות ראש, ולכן תפילתנו, שתהיה "שמחה" שסופה יהיה "בששון", כלומר – שגם בסופה של השמחה נגיע לתכלית, שלא נגיע לשחוק וקלות ראש.

מדוע הקידוש בשבת פותח במילים "ויהי ערב" וגו', שהוא אמצע פסוק, הרי זה נוגד את ההלכה שאין מחלקים פסוק לשני חלקים (ערוך השולחן – או"ח סימן רפב סעיף ג)?

- < **חת"ם סופר:** הטעם של המילה "מאד" (בראשית א, לא), שלפני המילים "ויהי ערב" הוא אתנחתא, מעין פסקה בפני עצמה.
- < הדין ש"אין מפסיקים באמצע פסוק" נאמר רק לגבי **עצירה**, שאין להפסיק קריאת פסוק באמצעו, אך **להתחיל** באמצע פסוק – מותר.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

27

מדוע אומרים "זמן חרותנו", ולא "זמן שבו יצאנו לחרות"?

◀ **מכתב מאליהו:** מהות חג הפסח הוא המחשה עצמית, שבכל שנה אנו חוזרים לתוכן המקורי של החג, לקדושה שהיתה בעת גאולת מצרים, לזמן עצמו. אנו לא חוגגים את החג למזכרת בעלמא.

מדוע בברכת שהחיינו אנו מודים בשלש לשונות – "שהחיינו וקיימנו והגיענו"?

◀ **ברכת השיר:** שלש הלשונות רומזים לשלשה דברים שונים: א. **שהחיינו** – הקב"ה הציל אותנו מהגויים שרוצים להשמידנו. ב. **קיימנו** – הקב"ה חיזק אותנו באמונה וקיום מצוות. ג. **הגיענו** – פירוש המלה "הגעה" – השגת דבר. הקב"ה איפשר לנו את כל התנאים הגשמיים, כדי שנוכל לקיים מצוות.

במה שונה הקידוש בליל הסדר מקידוש בשבת ובחג?

- ◀ בכל שבת וחג נוטלים ידים לסעודה מיד לאחר הקידוש, בליל הסדר – רק לאחר אמירת רוב ההגדה (מגיד).
- ◀ בליל הסדר מקפידים על מזיגת כוס הקידוש לבעל הבית, לעורך הסדר (כדי שיחוש הרגשת בן חורין), בכל השנה אין מקפידים על כך.
- ◀ הקידוש בליל הסדר **צריך** להיעשות רק על יין, ואילו בשבת וחג, ניתן בדיעבד לקדש גם על פת.
- ◀ בליל הסדר כל אחד ואחד **חייב** לשתות יין, ואינו יכול לסמוך על כך שהמקדש שתה מהיין.
- ◀ בליל הסדר הקידוש צריך להיעשות רק בלילה, לאחר שקיעת החמה, בניגוד לשבת וחג, שניתן לקבלן מבעוד יום ולקדש על היין.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

וּרְחַץ

- ◆ המקור: "אמר רב אושעיה: כל שטיבולו במשקה – צריך נטילת ידים". (פסחים דף קטו ע"א). הכרפס נאכל לאחר טיבול במשקה.
- ◆ נוטלים ידים **ללא ברכה**, כיון שמוטל עלינו ליטול ידים על דבר שטיבולו במשקה. (שו"ע סי' קנח סעיף ד').
- ◆ בכל השנה נטילת ידים היא ממאפייני הטהרה. בלילה זה מתוספת לנטילה מעלה נוספת: חינוכו הטהור של הילד היהודי.
- ◆ ורחץ – לאחר קדש, (למרות שבעבודת ה' הסדר צריך להיות קודם – סור מרע, ורק אח"כ עשה טוב), כיון שלילה קדוש זה משפיע על האדם שיתקדש, גם אם לא סילק עצמו מהרע (אבני נזר).
- ◆ יש זמנים שבהם עלינו להקדים "עשה טוב" ל"סור מרע", כזה הוא ליל הסדר (חידושי הרי"מ).
- ◆ פותח באות ו' (ו' החיבור), ללמדנו שמחובר עם ה"קדש". כחלק מהתקדשותנו בלילה זה, ראוי שננהג ב"רחץ".

נוטל ידיו ואינו מברך.

מדוע "ורחץ" נאמר בלשון ציווי, בניגוד ל"רחצה" (שאינו בלשון ציווי)?

- ◀ **רי"ח:** על נטילה ראשונה (לכרפס) – מקפידים בליל הסדר, אולם את הנטילה השניה (לסעודה), ניתן לפטור בראשונה.
- ◀ **רבי שלמה זלמן אוירבך:** בעל ההגדה מדגיש בלשון ציווי את חשיבות נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה, למרות שאין רגילות להקפיד עליה בכל השנה, ובפרט שהוא פחות מכזית. לעומת זאת, על נטילת ידים לסעודה, אין צורך לצוות, הלכה זו מצויה וכל אחד מקפיד על קיומה, ועל כן דין זה נאמר בלשון רכה – "רחצה".

מדוע מקפידים באופן מיוחד בליל הסדר על נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה?

- ◀ **פלא יועץ:** בליל הסדר אנו מקפידים בכל חומרה ומצהה, גם הקטנה ביותר, כשם שמדקדקים בפסח על איסור חמץ במשהו.
- ◀ **חיי אדם:** זהו אחד השינויים שעושים בלילה זה, כדי לעורר את הילדים שישאלו לפשר השינוי.
- ◀ **כדי להרגיל את עצמנו,** שכשבית המקדש ייבנה – שנהיה רגילים לאכול מהטהרות ומדבר שטיבולו במשקה לאחר נטילת ידים.

ארבע כוסות

הענבים הינם פרי מיוחד – היין (המיץ) שבתוכם בלוע בתוך הבשר והקליפה. כל זמן שהיין מצוי בתוך הענבים, הולך הוא ונרקב, אך כאשר מפרידים אותו מהם ומוציאים אותו – הוא הולך ומשתבב. כך עם ישראל. במצרים, כשהיו בלועים בתוך המצרים, ירדו עמהם למ"ט שערי טומאה ואף היו לעובדי עבודה זרה, אולם כאשר יצאו, נטשו את הטומאה וקיבלו את התורה ונדבקו בקדושה.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

כַּרְפֵּס

נוטלים מהכרפס פחות מכזית, טובלים במי מלח או בחומץ ומברכים (מכוונים לפטור בברכה זו גם את המרור).

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם
בוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה**

◆ מקור המילה "כרפס" – בשפה הפרסית. מילה זו מופיעה בתנ"ך רק פעם אחת – במגילת אסתר (א, ו): "חור כרפס ותכלת...", וכן במשנה שביעית פרק ט' משנה א'.

◆ ע"י "קדש" מגלה האדם שצריך ל"ורחץ". לאחר מכן, ה"כרפס", שמסודר שלישי אחריהם, מרמז על חובת האדם, לגלות את הניצוץ החבוי וגנוז ב"אדמה" שבקרבו, כשם שהירקות שנאכלים בליל הסדר גדלים כשהם שקועים באדמה, וכשעולים על שלחן הסדר, מברכים עליהם ברכה. הרואה זאת, יכול להתרומם מהדרגה השפלה ולהגיע לקדושה העליונה (ישמח ישראל).

◆ כרפס = אותיות ס' פרך, כלומר – 60 ריבוא עבדו עבודת פרך. (אבודרהם).

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

טעמים לאכילת כרפס

- ◆ **תוספות:** כדי שיברך על הכרפס ויפטור את המרור בברכה. על המרור אין לברך "בורא פרי האדמה", מברכים עליו ברכה אחרת – על אכילת מרור.
- ◆ **מהרי"ל:** אכילת ירק בתחילת הסעודה זו דרך חירות, שנאכל כדי לעורר את התיאבון. באכילת כרפס בליל הסדר ממחיש האדם את היותו בן חורין.
- ◆ כדי לעשות היכר, שישאלו הילדים, לפשר השינוי, שאוכלים ירקות לפני הסעודה ומטבילים אותם.
- ◆ את ה"כרפס" מקיימים בירק שגדל באדמה. מרמזים אנו בכך על מצבם של בני ישראל במצרים, שהיו דרוסים כמו האדמה שדורכים עליה.

ברכת כרפס – "בורא פרי האדמה" (בהוה), מדוע לא "ברא" (בעבר)?

◀ **הסבא מסלבודקא:** חז"ל תיקנו את כל הברכות בהוה (רוקע הארץ, מכין מצעדי, יוצר המאורות וכו'), כדי שאדם ירגיש שהקב"ה עושה עבורו את הפעולות האלו בכל רגע, וימחיש לעצמו את ההשגחה הפרטית שבכל עת.

כך קראו גדולי ישראל את ההגדה

החפץ חיים נהג בליל הסדר לתרגם את ההגדה לאידיש עבור בני ביתו, כדי שכולם יבינו את הנאמר בהגדה, יודו להקב"ה על כל הניסים והנפלאות שעשה לאבותינו ולנו ויקיימו מצות סיפור יציאת מצרים כראוי. (ר' לייב הכהן, בנו של החפץ חיים)

החתם סופר היה מתרגם לילדיו כל מילה בהגדה ללא פירושים ודרשות. (מנהגי החתם סופר)

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

יחץ

עורך הסדר מחלק את המצה האמצעית לשני חלקים, עוטף את החלק הגדול במפה ומצפינו לאפיקומן, ומניח את החלק הקטן בין שתי המצות השלימות.

♦ "יחץ" לאחר "כרפס", ללמדנו שאם אדם יסתפק במאכלי ירק (כרפס), ולא ירדוף אחרי מותרות, יוכל לחלוק את לחמו עם עניים (יחץ) (אלשיך).

מדוע מטמינים את האפיקומן?

- < **כלבו:** כדי שהילדים יתמהו על השינוי – שמטמינים את המצה, למרות שעדיין לא אכלו אותה, וישאלו על שינוי זה.
- < **רבי חיים סולובייצ'יק:** אפיקומן נאכל זכר לקרבן פסח. ע"י ההטמנה תחת הכר או המפה מסירים את החשש, שלא יטמא בהיסח הדעת.
- < **שפת האמת:** המצה מזכירה את הגאולה ממצרים. מחביאים אותה, כדי לבטא את אמונתנו שבעת הגאולה נראה ניסים גדולים למרות שיש פרטים בהנהגת הקב"ה שאינם מובנים לנו ונסתרים מאיתנו.
- < **דברי יואל:** כשבית המקדש היה קיים, קרבן הפסח היה נאכל על השובע. כיום, לצערינו אין לנו קרבן פסח, אנו אוכלים אפיקומן ועושים בכך זכר לקרבן פסח. מחמת הבושה, שעוונותינו גרמו ובית המקדש עדיין לא נבנה, אנו מטמינים את ה"זכר" של קרבן הפסח.
- < **כדי שלא יראו אותנו במהלך הסעודה,** ויבוא מישהו לאוכלו. אם הוא יאכל – לא תשאר מצה משומרת לאכילת אפיקומן.

מגיד

◆ השלב העיקרי בהגדה ובליל הסדר, הנפתח בהכרזה: "הא לחמא עניא..." זו אינה מצות "והגדת לבנך", כי אם הקדמה למצוה.

קודם שמתחיל באמירת ההגדה אומר:

הנני מוכן ומזומן לקיים המצוה לספר ביציאת מצרים, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל.

מדוע אין מברכים על סיפור יציאת מצרים?

- < רשב"א: זו מצוה שאין לה קצבה או שיעור מיוחד, ואפילו בדיבור בעלמא שידבר בענין יציאת מצרים יצא ידי חובה, אין מברכים על מצוה שאין לה שיעור מוגדר.
- < שיבלי הלקט: הפסקה הפותחת במלים "ברוך המקום..." ומסיימת בברכת "אשר גאלנו", משמשת כברכה.
- < מאירי: כיון שנפטר בקריאת שמע ובברכותיה, שיש בה סיפור יציאת מצרים.
- < מעשה ניסים: כיון שזו מצוה בפני עצמה. כשם שלא מברכים ברכה מיוחדת על קיום מצוה כגון ברכת המזון או תפילה, כך לא מברכים על סיפור יציאת מצרים.
- < פרי מגדים: כיון שניתן לקיים במחשבה את מצות "סיפור יציאת מצרים". ברכות ניתקנו רק על קיום מצוה ולא במחשבה.
- < חת"ם סופר: נכרי שמתגייר, מברך "על הטבילה", לאחר שטבל. לפני הטבילה הוא עדיין נכרי ואינו יכול לומר: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו". בתחילת ליל הסדר אנו נמצאים במצב של (כביכול) גויים,

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

שהרי אדם צריך לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ועל כן אין אנו מברכים לפני סיפור יציאת מצרים, אולם לאחר ליל הסדר, שהגענו (כביכול) לדרגת "מתגיירים" והתקרבנו להקב"ה יכולים אנו לברך: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו".

◀ **שפת אמת:** כיון שפשוט וברור לכל אדם, שיש להודות להקב"ה על נס יציאת מצרים, והיטיב לבטא זאת עבדו של רב נחמן באמרו: עבד שיוצא לחופשי צריך להודות ולשבח את אדוניו על השחרור (פסחים דף ק"ט). וכשם שאין מברכים על קיום מצוות שבין אדם לחברו, (שאינן צורך לצוות עליהן ומובנות הן בשכל האדם), כגון: גמילות חסדים, ביקור חולים וכיו"ב, כך גם בהודיה להקב"ה על נס יציאת מצרים, אין צריך לברך. **גם אם הקב"ה לא היה מצוה אותנו בזכירת יציאת מצרים, היינו צריכים להודות לו על כך, מצד ההגיון הפשוט.**

◀ **בני יששכר:** את מצות זכירת יציאת מצרים ניתן לקיים בכל עת, אין לה זמן מיוחד, כדברי הפסוק: "למען תזכר... כל ימי חיך" (דברים טז, ג). ברכה נתקנה על מצוה שיש זמן מיוחד לקיימה, אין מברכים על "זכירת יציאת מצרים", כשם שלא מברכים על תפילה, שניתן להתפלל כל היום.

◀ **ברכת השיר:** כיון שיוצאים ידי חובת ברכה בקידוש, שבו מוזכרת יציאת מצרים.

◀ הואיל ומצוה זו תלויה באדם נוסף (שצריך לספר לו). אין מברכים על מצוות שתלויות באדם אחר, כגון – על מצות צדקה, מחשש שלא יקבל את הכסף והברכה תהיה לבטלה. (שו"ת הרשב"א ח"א סי' רנד). כך גם על סיפור יציאת מצרים, שתלויה באדם נוסף – בשומע, אין מברכים.

מדוע מצות "והגדת לבנך", נאמרה רק בליל הסדר?

◀ **רבי בצלאל ז'ולטי:** בליל הסדר הילדים נמצאים במרכז, בעקבות ויכוח עקרוני שהיה בין משה ואהרן לבין פרעה. הם דרשו מפרעה "בנערינו ובזקנינו נלך..." (שמות י, ט), ואילו פרעה הסכים רק לחלק מדרישתם "לכו נא הגברים..." (שם יא) פרעה ידע שהגאולה תלויה בבנים, והסכים רק ליציאת הגברים, ללא הילדים. וכך יהיה גם בגאולה

העתידה, כדברי הנביא: "והשיב לב אבות... ולב בנים על אבותם..." (מלאכי ג, כד), בליל הסדר, כשמזכירים את הגאולה אנו מדגישים שרק בשילוב ובצירוף הילדים ניתן להגאל.

◀ **נתיבות שלום:** בקיום מצות "והגדת לבנך" משריש האב לילדיו את האמונה בהקב"ה. אין תאריך מתאים יותר מחג הפסח, חג האמונה, כמועד לקיום מצוה זו.

מה מיוחד בליל הסדר, הרי את מצות "זכירת יציאת מצרים" מקיימים בכל יום, כל השנה?

◀ **מהר"ל:** בכל השנה צריך להזכיר, שהקב"ה גאל את אבותינו ממצרים ואילו בליל הסדר, חל חיוב על כל אחד להראות, שהוא בעצמו יצא ממצרים. סיפור יציאת מצרים בליל הסדר נעשה בצורה שונה, באופן שמרגיש שהסיפור מתקיים בו. ("...חייב אדם לראות את עצמו...").

◀ **רבי חיים סולובייצ'יק:** יש שלושה חילוקים בין מצות "זכירת יציאת מצרים" כל השנה, למצות "סיפור יציאת מצרים" בליל הסדר:

א. מצות זכירה (כל השנה) היא לעצמו, לעומת מצות סיפור יציאת מצרים (בליל הסדר) שהיא לזולת, בדרך של שאלה ותשובה.
 ב. במצות זכירה בכל השנה די בזכירת יציאת מצרים בלבד, אולם בליל הסדר – יש לקיים עפ"י מתווה שהגדירו לנו חז"ל: את הסיפור יש לפתוח בגנות ולסיים בשבח.

ג. במצות "סיפור יציאת מצרים" בליל הסדר – יש לדרוש את כל טעמי ושרשי הסיפור, (עד כדי שרבן גמליאל אומר שמי שלא אמר ג' דברים לא יצא ידי חובה), ועושים שינויים, כדי שהילדים ישאלו ויש לכך סדר שלם, וזאת בניגוד לזכירה שנעשית בכל יום – זכירה בעלמא ללא המחשות.

◀ **הגרי"ז מבריסק:** סיפור יציאת מצרים בליל הסדר כולל גם את לימוד הלכות פסח.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

הא לחמא עניא

◆ "הא לחמא" נאמר לאחר יחץ, כדי להסביר לילדים את טעם ה"יחץ". חוצים את המצה, כדי להדמות לעני, שדרכו לחצות את הפת ולהשאיר חצי ליום המחרת.

◆ בפסקה זו אנו מספרים על המצה, לחם העוני שבני ישראל אכלו במצרים. קטע זה פותח את ההגדה, כדי לפרסם לכולם שעל לחם מיוחד זה (המצה), ידובר ויסופר בהמשך ליל הסדר.

◆ "הא לחמא עניא" נתקנה בבבל לדעת ראבי"ה והמלבי"ם, ואילו לדעת שיבלי הלקט – בא"י.

◆ לדעת מעשה ניסים, נתקן לאחר חרבן בית המקדש השני. כשבית המקדש היה קיים – לא היו אומרים "הא לחמא עניא" (עפ"י נוסח הרמב"ם).

◆ בפסקה זו יש כ"ח תיבות – רמז לכך בפסוק: "...בכח גדול וביד חזקה..." (שמות לב, יא) (יעב"ץ).

◆ לפי האברבנאל, ההכרזה צריכה להיות בפתח הבית, כשהדלת פתוחה, כדי שהעניים ישמעו ויבואו, ולא על השולחן, כשהדלת כבר סגורה.

מבנה "הא לחמא עניא"

◆ **משפט א':** "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים". מדבר על העבר, על הסבל במצרים.

◆ **משפט ב':** "כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח". מתמקד בהווה, קוראים במהלך ליל הסדר למי שאין לו. מזכירים את תחושת האחדות שהגנה על עם ישראל מפני כליה במרוצת הדורות.

◆ **משפט ג':** "השתא הכא, לשנה הבאה..." – עוסק בתקוות לעתיד.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

◀ **אברבנאל:** המצה קשה להתעכל וקשה לשבוע ממנה, ולכן כל אחד אוכל כמות גדולה יותר ונשארת רק מעט מצה, כדרכו של עני – להשאיר מעט.

◀ **דובר שלום:** לחם שעליו מקבלים מענה, מלשון "יענך ה'" (תהלים כ, ב). בליל הסדר הקב"ה עונה לבקשותינו באופן מיוחד.

◀ לחם עוני – הדמיון לעני:

א. **מהר"ל:** כיון שהיא נמוכה ודקה, כמו עני שהוא נמוך.

ב. **שיבלי הלקט:** לשים אותה כשיעור שלשים את קרבן העני.

ג. כיון שהמצה נאפית בחיפזון ואינה מספיקה להחמיץ. תהליך האפיה הוא עני.

מדוע "הא לחמא עניא" נכתבה בלשון ארמית?

◀ כיון שהמלאכים אינם מכירים שפה זו. (עפ"י – שבת יב ע"ב).

א. **אבוררהם:** בעל ההגדה בחר בשפה ארמית שאינה מובנת להם, כדי שלא יקטרגו עלינו ויזכירו את עוונותינו, שעל פיהם איננו ראויים להגאל.

ב. בלילה זה יש גילוי שכינה. אנו מפרסמים, שהקב"ה עמנו ומבקשים ממנו ישירות, ואיננו זקוקים למלאכים, שישמשו כמתווכים.

ג. **האדמו"ר מבעלזא:** כשבני ישראל יצאו ממצרים – התעלו לדרגת מלאכים ואף לעוגות מצות שאכלו היה טעם של מן – לחם אבירים. בליל הסדר, האדם מתעלה לדרגת מלאך, ע"י אכילת המצה, שנחשבת כלחם אבירים וכדי שלא לעורר את קנאת המלאכים, אומרים בלשון ארמית שאינם מבינים.

◀ כיון שקטע זה נתקן בבבל, כשעם ישראל היו בגלות ודיברו בשפה ארמית.

א. **מלבי"ם:** תיקנו בארמית, כדי שהילדים יבינו.

ב. **כדי שהעניים יבינו ויבואו לאכול.**

ג. **רשב"ץ, כלבו:** בתקופת בית שני הטף והנשים הבינו רק שפה זו. **כדי לשתפם בליל הסדר,** היה צורך לקרוא בשפה המובנת להם.

ד. **ראב"ן:** רק "הא לחמא" נתקן בבבל, שבה דיברו בארמית, אולם שאר ההגדה לא נתקנה בבבל, ולכן אינה בארמית.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

מה מיוחד בליל הסדר ובחג הפסח שאנו מזמינים באופן מיוחד את העניים, בניגוד לכל חג אחר?

- ◀ **רי"ד:** בליל הסדר יש כמה מצוות אכילה, על כל אחד מוטלת חובה לאכול, ורק כך ניתן לצאת ידי חובת חלק ממצוות לילה זה. אנו מזמינים את מי שאין לו לאכול, כדי שיצא ידי חובת מצוות ליל הסדר.
- ◀ **אבוררהם:** הואיל וההוצאות על קניית המצות ושאר המאכלים ללילה זה גדולה במיוחד, ולעניים אין די כסף לקנותם.
- ◀ **שער הציון:** סעיף י' (על מ"ב סי' תכט ס"ק א') "...שהוא זמן חרות שיושבים מסובים... אין זה כבוד לה' שהעניים יהיו אז רעבים".
- ◀ **הגר"א:** בכל חג – ההזמנה לעני נובעת משמחת יו"ט. אבל בליל הסדר ההזמנה נועדה כדי שהעני ירגיש כאילו הוא יצא ממצרים, מעבדות לחרות. **בלילה זה יש צורך מיוחד שכל אחד ירגיש בן חורין שיצא ממצרים.**
- ◀ **בית הלוי:** מזכירים את מצות צדקה בפתח ליל הסדר, לומר **שתקותנו חזקה שבזכות מצות צדקה נזכה לגאולה העתידה בקרוב.** וכפי שכתוב: "... שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות" (ישעיהו נו, א). על כך אומרים חז"ל: "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה" (ב"ב דף י' ע"א).
- ◀ **השיר והשבח:** עיקר מצות ליל הסדר, **לזכור את השעבוד והסבל שעברנו במצרים.** כדי לזכור ולהמחיש, אנו מזמינים עניים.
- ◀ **בינה לעיתים:** בדרך כלל, עני מתבייש להתארח. בליל הסדר אומרים לעניים שלא יתביישו, שכן גם אבותינו היו עניים במצרים, וכשם שהקב"ה גאל את אבותינו, כך יעזור גם להם.
- ◀ **החיד"א:** זהו **תיקון של העוון שגרם לגלות,** כפי שכתוב בילקוט איכה (רמז תתר"י): "גלתה יהודה **מעוני,** על שאכלו חמץ בפסח".
- ◀ חורבן בית המקדש, וכתוצאה מכך הגלות, נגרמו ממחלוקת, וכנגדה – **הגאולה תגיע ע"י אחדות.** בחג הפסח, חג הגאולה, אנו מסובים באחדות, כל עם ישראל, כדי להחיש את הגאולה.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

◀ אחד מטעמי קרבן הפסח – **ביטוי פומבי לביטול העבודה זרה של המצרים**, הטלה. חז"ל אומרים, שהמעלים עיניו מהצדקה, כאילו עובד עבודה זרה. כדי להראות שאיננו שייכים לעובדי עבודה זרה, אנו מבליטים את ענין הכנסת האורחים.

איזו מטרה יש בהזמנת העניים, כשכולם כבר מסובים והדלת סגורה?

◀ **ראב"ן**: ההזמנה אינה עבור העניים, אלא **קריאה לכני הבית לבוא ולהסב לשלחן** כדי לקיים את מצוות היום.

◀ **פירוש קדמון**: אין זו הזמנת עניים, אלא קריאה לכל אדם ש"הרעיב" עצמו בערב פסח [מחמת איסור אכילה בערב פסח משעה עשירית ומעלה, כדי שיאכל מצה לתיאבון (שו"ע או"ח סי' תעא סעיף א)]. בהמשך, אמירת "כל דצריך" – קריאה, שאדם לא יאכל לבד את הקרבן, אלא ידאג להימנות עם חבורה.

◀ **חת"ם סופר**: זו אינה הזמנה, אלא גילוי דעת. יש הסוברים שעדיף לעבוד את ה' בבדידות. התורה מביעה כאן **גילוי דעת שעבודת ה' אינה בבדידות, אלא בכינוס וריבוי אנשים**.

◀ **ריח דודאים**: אדם שלא טעם מהו עוני, אינו יכול להבין את רגשות העני, ועלול שלא להאמין לו ולא לחמול עליו. אמירת והזכרת לחם העוני שאכלנו במצרים, אינה הזמנה, אלא **המחשה פנימית של הרגשת העני**.

◀ **רבי יהודה אסאד**: באמירתנו "כל דכפין" אנו מחזקים את מצות הצדקה, שמזרזת את הגאולה. ע"י הגאולה נזכה לגור בארץ ישראל.

◀ **דברי יואל**: זו לא הזמנה לעניים, אלא תפילה על כל עם ישראל, שע"י קדושת ליל הסדר הקב"ה ישפיע טוב לכל עם ישראל.

◀ **מנחת אשר**: זו הזמנה לעניים, ונאמרת בעוד היום גדול, כשניתן עדיין להזמין ולקרוא לעני שאין לו לאכול. בימי קדם היו מכריזים "כל דכפין" בעוד היום גדול, לפני ששחטו את קרבן פסח, כשהעניים הסתובבו וחיפשו מקום לאכילה.

"כל דכפין..." - מה ענין הרעב לכאן?

- < **רשב"ם:** אין הכוונה לרעב ממש, (שהרי מצות מצה ניתנה לכולם, לא רק לרעבים), זו קריאה לכל מי שלא הכין את עצמו למצוה, שהוא כ"רעב" לשמוע את סיפור יציאת מצרים, קוראים לו שיבוא לשמוע כיצד לספר ביציאת מצרים.
- < **פירוש קדמון:** מוסב על מי שהרעיב את עצמו בערב פסח משעה חמישית ולא אכל, שהרי אסור לאכול בערב פסח משעה חמישית, כדי שיאכל מצה לתאבון.
- < **אבודרהם:** מזמינים את הבכורים שהתענו בערב פסח, שלא אכלו כל היום.

"לשנה הבאה בארעא דישראל...לשנה הבאה בני חורין..." מדוע הכפילות, הרי כשנהיה בא"י, ודאי נהיה בני חורין?

- < **דברי יואל:** רבי יונתן בן עוזיאל מפרש את הפסוק "ואשא אתכם על כנפי נשרים" (שמות יט, ד), שלאחר יציאת מצרים, לקח הקב"ה את בני ישראל למקום המקדש והחזירם למדבר, כלומר יציאה לחרות ללא ישיבה בארץ ישראל. אנו מבקשים שתי בקשות: א. שנהיה בני חורין. ב. שנהיה בשנה הבאה במקום המקדש - בירושלים.
- < **תפארת שלמה:** פעמים רבות אדם מקיים מצוות בהרגשת חובה כמו עבד. אנו מתפללים שבשנה הבאה נעבוד את הקב"ה בהרגשה של בנים שעושים זאת מתוך אהבה וחרות.
- < **הגר"א:** לשנה הבאה - גאולה בירושלים. לשנה הבאה בני חורין - גאולה כללית לעם ישראל.

"השתא הכא... השתא עבדי..." מדוע כפילות הלשון?

- < **הנצי"ב מוולוז'ין:** "השתא הכא" - כדברי הנביא ירמיהו לעם ישראל כשיצאו לגלות, שיעשו סימנים למנהגי ארץ ישראל, כדי לזכות לגאולה ולזרזה. "השתא עבדי" - נצטוו בפסח מצרים, להרבות זכויות, כדי להגאל.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

◀ **רבי עזריאל הילדסהיימר:** יש מחלוקת האם הגאולה תהיה בתשרי או בחודש ניסן. הכפילות מכוונת לשתי הדעות:

א. לדעה הסוברת שבניסן עתידים להגאל – בתשרי ייפסק השעבוד ובניסן תהיה הגאולה, ונהיה בבחינת "לשנה הבאה בארעא דישראל" – גאולה.

ב. לדעה הסוברת שבתשרי תהיה הגאולה – השעבוד עדיין לא נפסק, אלא "השתא עבדי", אנו עדיין עבדים, אבל תקוותנו – "לשנה הבאה בני חורין".

◀ **רבי מרדכי גימפל:** למקטרגים על עם ישראל יש שתי טענות –

א. שעם ישראל מסר עצמו והשתעבד לאומות העולם. ב. שעם ישראל נמצא בחוץ לארץ. משפט זה נאמר כנגד שתיהן:

"השתא הכא" – לשנה הבאה נהיה בירושלים (ולא בחוץ לארץ).

"השתא עבדי" – בשנה הבאה נהיה בני חורין (ולא משועבדים לאומות העולם).

◀ **דברי יואל:** בעל ההגדה משמיע ציפיה ותקוה שנהיה בשנה הבאה

בארץ ישראל, ומדגיש זאת פעם נוספת, באמרו – "לשנה הבאה... בני חורין", כדי להגאל ולהגיע לארץ ישראל נצטרך ללמוד תורה ("אין לך בן חורין, אלא מי שעוסק בתורה" – אבות ו, ב).

◀ גאולת בני ישראל ממצרים היתה בזכות שלא התערבו במצרים ולא

למדו ממעשיהם. **השתא עבדי** – השנה אנו עבדים, נזכה שבשנה הבאה נהיה בני חורין.

"השתא הכא... לשנה הבאה...". מדוע מוסיפים "לשנה הבאה"?

◀ **נודע ביהודה:** אזהרה לעתיד – שלא להתגאות למרות שאנו בטוחים

שנגאל ובשנה הבאה נהיה בארץ ישראל, כיון שהשנה ("השתא הכא"), אנו עדיין עבדים – "השתא עבדי".

◀ **מלבי"ם:** השנה אנו עדיין בגלות ולמרות שאנו מקיימים את מצות

ליל הסדר, איננו יכולים לקיים את המצוות התלויות בארץ. אולם, בשנה הבאה נהיה בני חורין ונוכל לקיים את כל המצוות.

◀ **חת"ם סופר:** בזכות הכנסת האורחים השנה, נזכה בשנה הבאה

להיות בארץ ישראל.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

- < **יעב"ץ:** על השאלה – איך מזמינים זרים שלא נמנו מראש לאכול מקרבן הפסח, שנאכל רק למנוייו, עונים: "השתא הכא", השנה אנו בגלות ואין לנו קרבן פסח, אלא רק **זכר** לקרבן הפסח, וכל אחד יכול לבוא ולהשתתף, אבל בשנה הבאה בעז"ה כשבית המקדש יבנה, כבר לא נוכל להזמין, כיון שכל אחד מהמנויים יאכל מקרבנו.
- < **אברבנאל:** את קרבן הפסח לא ניתן להקריב בחו"ל. מתפללים אנו שיבנה בית המקדש ובשנה הבאה נאכל את הפסח בירושלים.
- < **רבי יוסף סלנט:** "הא לחמא עניא" מדבר על שתי תקופות – עבדות וחרות. פונים למסובים ואומרים – כשם שיצאנו מהגלות ומהשפל והתרוממו, כך אנו מאמינים בה' שנצא משעבוד זה לחרות עולם.
- < **תפארת שלמה:** השנה אנו מקיימים את המצוות כעבדים, מתוך הרגשת חובה, אולם בשנה הבאה – נקיים אותן כבני חורין, כבנים העושים רצון אביהם.
- < **בינה לעיתים:** כדי שהעניים לא יתביישו, פונים אליהם ואומרים שגם בני ישראל במצרים היו עבדים, ומאחלים להם, שבשנה הבאה גם הם יהיו בני חורין.
- < **רבי יונתן אייבשיץ:** בשנה הבאה, כשנאכל מקרבן פסח – תישאל שאלה: מדוע בשנה שעברה לא אכלנו? ונתרץ: כיון שבשנה שעברה (כעת) בית המקדש עדיין לא נבנה. לפי זה כך ביאור המשפט: "השתא הכא" (כעת, השנה) אנו אוכלים (אמנם רק זכר) ובשנה הבאה – נזכור את אכילתנו בשנה זאת.
- < **המגיד מדובנא:** בפתחו של ליל הסדר אנו מציינים שאמנם גלינו מארצנו ואין לנו בית מקדש, אך נשארה לנו התורה, ויש לנו חובה ללמוד וללמד, ומקבלים על עצמנו לשמור את דברי התורה, ובסיום מכריזים בתקוה שבשנה הבאה...
- < **בית הלוי:** אחת ממעלות הצדקה, שמקרבת את הגאולה (ב"ב ז'). ע"י הצדקה שעושים עם העניים, שמארחים אותם בליל הסדר, נזכה שהגאולה השלימה תגיע.
- < **רבי חיים קנייבסקי:** בעל ההגדה אומר שבשנה הבאה לא נזדקק להזמין עניים, כיון שכולם יהיו בני חורין – כולם יהיו עשירים, ונזכור שהשנה הזמנו עניים.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

◀ **רבי מרדכי גימפל:** "השתא הכא" – השנה, כשאינ לנו קרבן פסח, אלא רק מצה ומרור ניתן לאכול בין על השובע ובין כשרעב. אבל בשנה הבאה, כשיהיה קרבן פסח – יאכלוהו על השובע. ההכרזה נועדה להבחין בהבדל.

◀ זו לא תפילה שבשנה הבאה..., אלא סיפור לבני ביתו – אני מאמין שכשם שהשנה היה לנו לאכול ולארך, כך גם בשנה הבאה – נהיה בני חורין.

◀ מביעים התנצלות, על שמזמינים את העניים כשהדלתות מוגפות. מבארים לעניים שאנו חוששים שאם נפתח את הדלת, יכנסו הרבה עניים שאינם יהודים. אבל בשנה הבאה, כשנהיה בני חורין ונוכל לפתוח את הדלת בחופשיות, נזמין את כולם.

"לשנה הבאה בני חורין" – מדוע משפט זה בעברית, ולא בארמית?

◀ **שיבלי הלקט:** המלאכים אינם מבינים ארמית, אלא רק לשון הקדש. כדי שיבינו את בקשותינו וימליצו בעדינו, אנו אומרים משפט זה בעברית, ולא בארמית.

◀ **רוקח:** מחשש שאם הגויים ישמעו משפט זה שנאמר בארמית ויבינו את משמעותו, עלולים לחשוד שהיהודים רוצים לברוח או למרוד, ומערכת היחסים איתם תתקלקל. כדי להמנע מכך, אמרוהו בעברית, בשפה שאינה מובנת להם.

◀ **מהר"ל:** כדי שהילדים שחיו בבבל, שמבינים רק ארמית, לא יבינו משפט זה. אם יבינו אותו, יש חשש, שיספרו לגויים שבשנה הבאה נגאל, ויבואו היהודים לידי סכנה.

◀ **ברכת אברהם:** עיקר השמירה צריכה להיות בתחילת קיום המצוה, ולכן "הא לחמא" פותחת בארמית (כדי שהמלאכים לא יבינו). אך משהתחיל לקיימה – אינו צריך עוד הגנה ושמירה, הואיל והמצוה עצמה מגינה ושומרת מהקטרוגים, ולכן ההמשך נאמר בעברית.

◀ **ברכת השיר:** "הא לחמא עניא" נאמר בארמית, כדי שהילדים יבינו, שכן זו השפה המדוברת בארצם. אם המשפט המסיים – "לשנה

הבאה..." היה נאמר בארמית, הילד היה מבין ומפתח תקוות וציפיות שהיו גורמות לו לאכזבות אם ההבטחה לא היתה מתממשת, משפט זה נאמר בלשון הקדש, כדי שהילדים שבגלות, בבבל לא יבינו.

◀ **מהר"ל:** שנה – מלשון שינוי, ומובנו – שהשנה חוזרת. לעומת זאת, התרגום בארמית – השתא, שמובנו שנה עומדת, ולא חוזרת. אילו משפט זה היה נאמר בארמית, מובן המילה היה "עומדת" (=השתא), אולם משפט זה נאמר בעברית, ומובן המילה הוא חוזרת (=שנה). בעל ההגדה העדיף לומר משפט זה במובן של שינוי והתחדשות.

מדוע "הא לחמא" מסיים במשפט "השתא הכא...?"

◀ **מעשי ה':** זו תפילה ותקוה, שבשנה הבאה נהיה בני חורין בארץ ישראל.

◀ **הגר"א:** נחמה לעניים, כעת כולנו שוים, כולנו בגלות ובשנה הבאה נהיה בני חורין.

◀ **הגרי"ז מבריסק:** הואיל והזכיר את קרבן פסח, וכיום יש לנו רק זכר לקרבן הפסח – האפיקומן, מדגיש בעל ההגדה שבית המקדש יבנה בקרוב ובשנה הבאה נזכה לאכול מקרבן פסח ממש (ולא זכר).

מדוע בארץ ישראל אומרים "לשנה הבאה בארעא דישראל"?

◀ **מלבי"ם:** מקור המשפט בקרב בני בבל. נוסח זה נשאר כזכרון לנוסח המקורי.

◀ גם יושבי ארץ ישראל צריכים להתכוון, שבשנה הבאה ארצם תשאר ארץ ישראל, ולא תהפוך לארץ כנען.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

מוזגים כוס שניה, מסלקים את הקערה, והבן שואל:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות

- ◆ ארבע שאלות, שמעוררות תשומת לב לשינויים שבליל הסדר, ובעקבותיהן יינתנו התשובות שיהוו את הבסיס לסיפור יציאת מצרים.
- ◆ רוב השאלות נשאלות על שינויים שייעשו בהמשך.
- ◆ מקור פסקה זו, במשנה במסכת פסחים דף קטז ע"א: "מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל אביו... מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות".
- ◆ בתקופת התלמוד נקבע נוסח קבוע ל"מה נשתנה". לאחר חורבן בית המקדש שינו את השאלה הרביעית, ובמקום השאלה: "...שבכל הלילות אנו אוכלים בשר צלי, שלוק ומבושל, הלילה הזה כולו צלי", קבעו את הנוסח המצוי היום – שאלה על ההסיבה, הואיל ואין לנו קרבן פסח. כן נקבע, שאם אין לו בן, אשתו שואלת, ואם אינה יכולה לשאול, או שהוא לבד – שואל ואומר את נוסח השאלות.
- ◆ לפי אברבנאל נבחרו ארבע השאלות, על הניגודים שבליל הסדר, מחד – מצה ומרור, מאפייני שעבוד (2 שאלות ראשונות). מאידך – הסיבה וטיבול, סממנים מובהקים לחרות.
- ◆ שאלות "מה נשתנה" נשאלות לאחר מזיגת הכוס השניה. לאחר הכוס הראשונה עדיין אין לילד תמיהה, שהרי על כוס אחת מקדשים בכל שבת וחג, אולם כשמוזגים את הכוס השניה, הילד תמה על השוני מכל שבתות ומועדי השנה, שבהם שותים רק כוס אחת.

מדוע מספרים את סיפור יציאת מצרים בדרך של שאלה ותשובה?

- < **מלבי"ם:** אופן זה, של שאלה ותשובה, מעורר את התרגשות הלב מהשינויים כבר בפתח ליל הסדר. (מנימוק זה, אפילו אם מיסב לבד בליל הסדר צריך לשאול את עצמו קושיות אלו).
- < **כתב סופר:** בליל הסדר יש קדושה מיוחדת המאפשרת לנטוע אמונה טהורה בליבו של הבן, שהיא היסוד ליציאת מצרים. דבר שאדם חושק בו ומתאוה לדעת את טעמו – נכנס ונחרת על לוח ליבו יותר מסיפור העובדות בעלמא. מסיבה זו עושים פעולות שיתמיהו את הבן, שישאל וירצה לדעת יותר.
- < **הגדת "גאל ישראל":** התורה הורתה לנו על לימוד יציאת מצרים בדרך זו. כתוב: "והיה כי ישאלך בנך מחר..." (שמות יג, יד).
- < **רבי יחזקאל אברמסקי:** יש נעימות ומתיקות מיוחדת לדברים, כשהם נאמרים כתשובה לשאלות.
- < צורה זו, של שאלה ותשובה, הופכת את השואל למעורב, הוא לא צופה מהצד.
- < השואל מרעהו חפץ, עושה זאת מחסרון, שמבקש להשלימו בשאלה. (אם לא היה חסר לו, לא היה צורך לשאול את החפץ מחברו). גם בשאלת שאלה/קושייה, השואל רוצה שישלימו לו (בדרך כלל – תשובה, מענה), ובכך ישלים את הפער.

"...וכאן הבן שואל" (פסחים קטז). מדוע נתקנה "מה נשתנה" לאחר אמירת "הא לחמא עניא"?

- < **רש"י:** הבן תמה על מזיגת כוס שניה. בשבת רגיל הוא לכוס אחת.
- < באכילת הכרפס הבן לא שאל על השינוי, שאוכלים ירק לפני הסעודה, והמתין להסבר. אך כשרואה שממשיכים בליל הסדר ומוסיפים לעשות שינויים, מבין זאת ושואל עליהם.
- < **מלבי"ם:** הילד תמה על אמירת "לשנה הבאה", שנאמרת בדרך כלל בסיום הארוחה, ואילו בליל הסדר משפט זה נאמר בתחילתו, ושואל לפשר השינוי.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

בפתחו של ליל הסדר, בתחילת קריאת ההגדה, מציבים תשובה ברורה לפרעה, שזלזל בילדים ובחינוכם, החל מגזירת ההשמדה "כל הבן הילוד" (שמות א, כב), ובהמשך – בהסכמתו ליציאה חלקית ממצרים, ללא הטף – "לכו נא הגברים..." (שמות י, יא). מראים לפרעה ולשכמותו, מה "ערכם" של הילדים בחיינו ומציבים את מקומם בתחילת ההגדה, מיד לאחר הפתיחה – "הא לחמא". זו המצוה היחידה שמבוגר לא יכול לקיים ללא השתתפותו של הילד. בלילה זה – הילד נמצא במרכז העניינים.

מדוע נתקן הסדר והנוסח של "מה נשתנה"?

ר"ד: נתקן עבור מי, שאין לו מי שישאל אותו. חז"ל הורו על אופן הסיפור בדרך שאלה ותשובה – פסחים קטז ע"א: "ואם אינו חכם – אשתו שואלתו, ואם לאו, הוא שואל לעצמו". לצרכו תקנו חז"ל מבנה של שאלות ותשובות, ואם מיסב לבד לשלחן הסדר אומר את נוסח "מה נשתנה", ויוצא ידי חובת סיפור יציאת מצרים בדרך של שאלה ותשובה.

רשב"ם: הנוסח נתקן עבור הילדים, כדי שידעו מה לשאול. אברבנאל: זו שאלה אחת שמורכבת מכמה סעיפים. השאלה מתמקדת בהיותנו כיום בני חורין, ועושים פעולות המזכירות את צרותינו. אנו מראים על היותינו בני מלכים מחד, ומאידך – אוכלים מרור המסמל את גלותינו במצרים.

מעשי ה': ארבע השאלות נתקנו כנגד ארבעת הבנים. שאלה א' – חמץ ומצה – שאלת החכם. אין מפטירין אחריה, כדי שישאר טעם מצה.

שאלה ב' – מרור – שאלת הרשע, אינו רוצה סימנים, ועל כן שואל "מה העבודה..."

שאלה ג' – שתי הטבלות – שאלת התם, שצריך לראות בעיניו ואינו מבין מדוע צריך שתי הטבלות.

שאלה ד' – הסיבה, שאלת הבן שאינו יודע לשאול, מטרת הסיבה – כדי שהילדים ישאלו, גם מי שאינו יודע לשאול.

שפת אמת: ארבע השאלות נתקנו כנגד ארבעת הבנים. שאלה א' – כנגד החכם ששואל: "מה העדות...", מצה היא עדות. שאלה ב' – כנגד שאלת הרשע, שאינו רוצה דבר שיש בו מרירות. שאלה ג' – הסיבה – שאלת התם, שרואה שינוי באופן הישיבה ומתעורר לשאול. שאלה ד' – שני טיבולים – שינוי שמעורר לשאול, כנגד הבן שאינו יודע לשאול.

מדוע השאלה פותחת במילה "מה נשתנה", ולא במילה למה, או מדוע (כגון – "מדוע יש שינויים בלילה זה...")?

הגדת "מרבה לספר": ארבעת הבנים, ששואלים על ענייני הסדר משתמשים במילה "מה". החכם, שואל "מה העדות והחוקים...". הרשע לועג לעבודת החכם, שעבודתו נסובה סביב היראה (מילת "מה"), ושואל – "מה העבודה הזאת לכם...". התם, עומד מהצד ורואה את פלפול החכם והרשע סביב המילה "מה", אינו מבין ושואל "מה זאת", אינו מבין על מה הם דנים.

הנוסח בהגדה מקביל לנוסח הפסוק: "והיה כי ישאלך בנך... מה זאת" (שמות יג, יד).

משמעות המילה מה – שאלה וחקירה, כדי לדעת את הטעם והסיבה, מתוך רצון לקיים. בניגוד למילה למה, שנובעת פעמים רבות מאי רצון לבצע, מניסיון להתחמק.

המלה למה – היא מילת שאלה, אולם המילה מה מביעה התפעלות והשתוממות, כגון – "מה טובו". זו לא שאלה, אלא אמירה, הבעת מסר על דבר גדול שאירע. בעל ההגדה מתאר את השוני של לילה זה מכל הלילות.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

מדוע שואלים "מה נשתנה" על השינויים בליל הסדר, ולא על השינויים שבסוכות, כשיוצאים מהבית לסוכה?

- ◀ **קרבן פסח:** בחג סוכות השינוי אינו ניכר, שכן עם ישראל התרגל לחיות בדירות עראי ולנדוד בגלויות. אולם לא הורגל להסב סביב שלחן ערוך, ועל כן שואלים רק על ליל הסדר "מה נשתנה".
- ◀ יש שרצו לתרץ במילתא דבדיחותא – בכל השנה יש "בלאגן", ואילו בלילה אחד, כשרואה הבן שיש סדר (ליל הסדר), שואל על כך – מה נשתנה.
- ◀ בגזירותיהם התנכלו המצרים במיוחד לילדים. בגזירת "כל הבן הילוד..." (שמות א, כב) ובהמשך, רחץ פרעה בדמם של תינוקות בני ישראל, ומנגד – אנו מקדישים לילה זה לילדי ישראל, שבו אנו מרבים בחינוך ובלמוד הילדים. את גזירתו של פרעה ונס ההצלה שנעשה לנו אנו מזכירים באופן מיוחד בלילה זה, ולא בחג סוכות.
- ◀ בחג הפסח נצטוונו במצות סיפור יציאת מצרים – "והגדת לבנך" (שמות יג, ח), ואילו בחג סוכות לא נצטוונו בכך.

מדוע "הלילה הזה", ולא "הזאת", (לילה – לשון נקבה)?

- ◀ **עפ"י הזהר:** ליל יציאת מצרים היה ברור כמו לילה בתקופת תמוז. הוא שינה את טבעו והפך ליום בהיר. וכך אומרים בפיוט שבסוף ההגדה – "קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה".
- ◀ **הגר"א:** בלילה הזה יש מצוות רבות, כיום יאיר. נקרא בלשון זכר כמו "יום", שהוא לשון זכר.
- ◀ **רבי ישראל משקלוב:** גבר חייב ביותר מצוות מאשה. בעל ההגדה רוצה להבליט את ייחודיות לילה זה, שבו יש יותר מצוות מכל לילה אחר ושואל – מה נשתנה לילה זה (לשון זכר), שיש בו ריבוי מצוות, וחיובן דוקא בלילה, מכל הלילות (לשון נקבה).
- ◀ **ברוך שאמר:** בכל התנ"ך "לילה" נכתב בלשון זכר.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן

עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

מדוע לא עונים מיד על ארבע הקושיות, וממתינים עם מתן התשובות להמשך?

◀ **הגר"א:** צורה זו נלמדת מהפסוקים בספר דברים: "כי ישאלך בנך מחר לאמר: מה העדות והחוקים והמשפטים... ואמרת לבנך: עבדים היינו לפרעה במצרים..." (דברים ו, כ-כא). רבינו בחיי מבאר שתשובתנו לשאלת הבן – הקב"ה הוציא אותנו מעבדות ושעבוד ועשה לנו ניסים גדולים ולכן – יש לנו מחוייבות גדולה כלפיו מצד הכרת הטוב. ידיעה זו הבן לומד רק לאחר ששמע את תיאור כל הניסים הללו. כך גם בהגדה – בתחילה מתארים את הסבל, השעבוד והעינוי שעברנו ולאחר מכן את הניסים הגדולים שהקב"ה עשה לנו, שסיפורם ותיאורם מביא לחיזוק האמונה בהקב"ה ולהכיר לו טובה, בסיפור שוזרים בהרחבה את מצוות פסח, מצה ומרור.

מדוע אין שואלים על אכילת חרוסת?

◀ **רשב"ץ:** אין באכילתה שום שינוי, כיון שבכל הלילות אוכלים את הפירות המרכיבים את החרוסת.

◀ את מצות חרוסת מקיימים רק בטיבול המרור בחרוסת. לאחר שאלת מה נשתנה על המרור, אין טעם לשאול על החרוסת, שאין מצוה באכילתה ללא מרור.

מה נשתנה

מדוע שואלים "מה נשתנה" בליל הסדר, על שינויי הסדר ואין שואלים זאת בחג סוכות, כשיוצאים מהבית לסוכה?
 חג סוכות מסמל את היציאה לגלות, את עקירתנו ממקום הקבע למקום ארעי, לגלות. ליציאה מעין זו הורגלנו פעמים רבות ואין כל שינוי ועל כן אין שואלים "מה נשתנה" על שינוי זה, אולם בפסח, כשרואה הבן שולחן ערוך וכל בני המשפחה מסבים כבני חורין – בני מלכים, מצב לא שגרתו בקרב עמנו, מתעורר הוא לשאול "מה נשתנה"...

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שולחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

שאלה ראשונה:

שֶׁבֶכֶל הַלֵּילֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֲמִץ וּמִצָּה, הַלֵּילָה הַזֶּה – כָּלוּ מִצָּה.

על שאלה זו – מדוע אוכלים מצה בליל הסדר, כבר ניתנה תשובה, ב"הא לחמא עניא". מדוע הבן שואל על כך?

- ◀ הגרי"ז מבריסק: באמירת "הא לחמא עניא" מבארים, שכך דרכו אל עני – לחצות את לחמו, אמירה זו כרקע והקדמה מבארת את המשך הסדר, את "יחץ".
- שאלה א' ב"מה נשתנה" – מדוע הלילה הזה כולו מצה (ולא חמץ), שייכת לסדר "מגיד", זה חלק מסיפור יציאת מצרים.
- ◀ ב"הא לחמא עניא" ניתן טעם לפריסת המצה (כדרכו של עני). ב"מה נשתנה" שאלת הבן על עצם אכילת המצה, מדוע דוקא במצה, הרי עני פורס את לחמו גם מחמץ.

"כולו מצה", והרי בליל הסדר אוכלים דברים נוספים – בשר ומעדנים?

- ◀ חת"ם סופר: שאלת הילד – מדוע החיוב בלילה זה – רק מצה, ללא חמץ. מדוע מקפידים על אכילת מצה בלבד, הרי לצורך הזכרת אכילת המצה שבני ישראל אכלו במצרים ניתן לאכול כזית מצה ובנוסף גם חמץ.
- ◀ ברכת השיר: השאלה על אכילת המצה, מדוע נאכלת ללא תוספות.
- ◀ וזאת ליהודה: כולו מצה – מדגיש את חובת אכילת מצה, בניגוד לשאר מאכלים שנאכלים בלילה זה, שהם רשות.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

שאלה שניה:

שֶׁבֶּכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יִרְקוֹת, הַלֵּילָה הַזֶּה – מְרוֹר.

מדוע לא שואלים "בין חמץ ובין מצה", כמו בשאלה הרביעית – "בין יושבין ובין מסובין...?"

- ◀ **בית מועד:** את מצות מצה מקיימים זכר ללחמי תודה. הבן שואל – מדוע בכל השנה, כשאוכלים לחמי תודה – ניתן לקיימם בחמץ ובמצה ביחד, ואילו הלילה הזה כולו רק מצה. ועל כך עונים לו – אי אפשר בלילה זה לאכול גם חמץ, אלא רק מצה.
- ◀ **זרע גד:** בשאלה הרביעית שואלים "בין יושבין ובין מסובין", הואיל ולא ניתן לבצע את שתי הפעולות ביחד, אלא להיות רק באחד משני המצבים – או יושבים או מסובים, בניגוד לחמץ ומצה, ניתן לאכול את שניהם ביחד, ועל כן שואלים – חמץ ומצה ולא מוסיפים – "בין... בין".

במה שונה לילה זה משאר הלילות, והרי גם בשאר הלילות אנו אוכלים חסה וירקות?

- ◀ **אבודרהם:** בשאר הלילות אוכלים ירקות אחרים ובהם מתוקים. אולם בלילה זה יש הקפדה לאכול מרור.
- ◀ **פירוש קדמון:** בשאר הלילות אנו אוכלים את הירק מתוך רצון, אולם בלילה הזה הוא נאכל דוקא משום המרירות שבו, כדי להזכיר ולהמחיש לנו את השיעבוד והמרירות שהיתה במצרים.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

שאלה שלישית:

שֶׁבֶּכַל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מִטְבִּילִין אֶפְילוּ פְּעַם אַחַת, הַלֵּילָה הַזֶּה – שְׁתֵּי פְעָמִים.

מדוע אומרים: "הלילה הזה כולו מרור", והרי בלילה הזה יש עוד ירקות (כגון כרפס, שברכתו בורא פרי האדמה)?

- ◀ **רש"י:** הירקות שנאכלים בלילה הזה, נחשבים כמרור, בהזכירם את המרירות שהיתה בשעבוד במצרים. [הירקות של ליל הסדר גדלים באדמה ומסמלים את עם ישראל שהיו שקועים בתוך השעבוד].
- ◀ **ריטב"א:** בכל לילה, פותחים את הסעודה בירק מתוק, כדי לעורר תיאבון. אולם בלילה הזה פותחים את הסעודה במרור ולא בירק מתוק.

מדוע מטבילים בליל הסדר שתי פעמים?

- ◀ **פסחים דף קי:** משום היכר, כדי לעורר את הילדים, לשאול על השינויים שבלייל הסדר.
- ◀ **בן איש חי:** הגלות התחילה ע"י טבילה – כשטבלו את כתונת יוסף בדם, לאחר מכירתו. גם הגאולה במצרים התחילה בטבילה – "וטבלתם בדם אשר בסף" (שמות יב, כב). הגלות התחילה בטבילה ומסתיימת בטבילה. כדי לסמל את תחילת הגלות ואת סופה מטבילים שתי פעמים.
- ◀ טיבול א' (כרפס במי מלח) – לעורר את התאבון, כמנהג בני חורין. טיבול ב' (מרור בחרוסת) – זכר לטיט, שבו עבדו אבותינו.

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

שאלה רביעית:

שֶׁבֶּכַל הַלֵּילֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסֻבִּין הַלַּיְלָה הַזֶּה – כָּלָנוּ מְסֻבִּין.

מה המיוחד בלילה זה, הרי בכל השנה מטבילים בשר בחזרת או בחומץ?

- ◀ **ראב"ן:** ההטבלה בליל הסדר, נעשית בצירוף ברכה, (הברכה על המרור), בניגוד להטבלות בכל השנה.
- ◀ **צוף אמרים:** בכל השנה ההטבלה היא רשות, בלילה הזה – חובה.

עד כה הטבילו רק פעם אחת. מנין הבן יודע שיטבילו פעם נוספת?

- ◀ **רבי שלמה זלמן אוירבך:** כיון שרואה בקערה מרור וחרוסת, ומבין שיאכלוה עם טיבול, ושואל את אביו על כך.

מדוע במשנה לא הוזכרה שאלת ההסיבה, כפי שהוזכרו יתר השאלות?

- ◀ **מלבי"ם:** כיון שבזמן המשנה נהגו להסב בכל השנה, וההסיבה בליל הסדר לא היתה שינוי מהרגילות.
- ◀ **בית מועד:** התנא במשנה סבר שאין שינוי בהסיבה, הואיל ונקט כדעת רבי אלעזר בן עזריה, שסובר שאכילת מצה בליל הסדר עד חצות, אולם בעל ההגדה חולק וסובר כרבי עקיבא, שאכילת קרבן פסח נוהג כל הלילה ומקשה מדוע צריך למהר בהסיבה, הרי יש זמן לכך כל הלילה. על כך עונה טעם אחר להסיבה – **זכר לחירות.**

קדש

ורחץ

כרפס

יחץ

מגיד

רחצה

מוציא

מצה

מרור

כורך

שלחן
עורך

צפון

ברך

הלל

נרצה

מדוע אריכות הלשון "בין יושבין ובין מסובין", ולא "יושבין ומסובין"?

- ◀ **משנה ברורה:** (עפ"י שו"ע סי' תעב ס"ב, ס"ק ח'), מותר לסמוך על ירך חברו, ולא על ירך עצמו, כיון שנראה כדואג. וביאורו – כל השנה יכול להישען גם על ירך עצמו, אבל בליל הסדר אנו אוכלים בין יושבין ובין מסובין – כלומר רק בישיבה (למעט בשכיבה), את הישיבה ניתן לחלק בין יושבים למסובין.
- ◀ **זרע גד:** כדי להדגיש את האפשרות להיות רק באחד משני המצבים או יושבים או מסובים, ולא ניתן לבצע את שתי הפעולות ביחד.

מדוע צריך להסב?

- ◀ **רמב"ם:** צריך להרגיש בלילה זה בן חורין, כדי להמחיש לעצמו "...כאילו הוא יצא עתה משיעבוד מצרים". הסיבה – זו אחת מהדרכים של בן חורין.
- ◀ **ערוך השלחן:** כדי לעשות שינוי בליל הסדר, שהבנים יראו וישאלו.
- ◀ **הגדה שלמה:** כדי לעשות פרסום לנס שנעשה לנו במצרים.
- ◀ עפ"י הפסוק "ויסב אלוקים את העם" (שמות יג, יח) – מכאן אמרו רבותינו: "אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכך עשה להם הקב"ה" (שמות רבה כ, יח). לדעה זו, מטרת ההסיבה – שנרגיש שכעת אנו בני חורין, זכר לאותה הסיבה שעשה לנו הקב"ה בצאתנו ממצרים.

מדוע נוהגים שהילדים פותחים את הדלת ב"שפוך חמתך"?

בספר מלאכי, בהפטרת שבת הגדול כתוב: "הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם" (מלאכי ג, כג - כד).

כשיבוא אליהו הנביא, הוא ישיב תחילה את הבנים בתשובה והם ישיבו את אבותיהם. נוהגים שאת הדלת פותחים הילדים, שאמורים לשוב תחילה ובעקבותיהם - אבותיהם.

(האדמו"ר רבי יששכר דב מבעלזא)